

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Johdon assistentti ja kielet / Kielet ja kulttuuri

Jaana Hautanen

SUOMEN JA VENÄJÄN VÄLISET KULTTUURIEROT
CASE: KOUVOLAN VIISUMIPALVELUKESKUS

Opinnäytetyö 2014

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Johdon assistentti ja kielet

HAUTANEN, JAANA

Suomen ja Venäjän väliset kulttuurierot

Case: Kouvolan viisumipalvelukeskus

Opinnäytetyö

52 sivua + 8 liitesivua

Työn ohjaaja

Lehtori Päivi Korhonen

Toimeksiantaja

Kouvolan viisumipalvelukeskus, ulkoasiainministeriö

Huhtikuu 2014

Avainsanat

kieli, kulttuuri, opas, sanasto, Suomi, Venäjä

Tämän opinnäytetyön aiheena ovat Suomen ja Venäjän väliset kulttuurierot. Tutkimuksessa selvitetään, mitkä ovat tyypillisimmät kulttuurierot Suomen ja Venäjän välillä keskittymättä vain yhteen kulttuurieroon. Tutkimuksessa käsitellään eroja myös yritystoiminnan kannalta. Tästä koostuu opinnäytetyön teoreettinen osuus. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus koostuu ammattisanasto-oppaasta, joka laaditaan Kouvolan viisumipalvelukeskukselle. Opinnäytetyössä on kerrottu lyhyesti myös kulttuurierojen näkymisestä viisumipalvelukeskuksessa ja tutkijan omassa elämässä.

Tutkimuksessa kerrottu tutkimustieto perustuu kirjallisuuteen, verkkoaineistoon ja tutkijan omiin havaintoihin. Ammattisanasto-oppaan tekemiseen on käytetty sähköistä kyselyä, joka on laadittu viisumipalvelukeskuksen työntekijöille Webropol-kyselytyökalua apuna käyttäen. Kysely selvittää, mitkä venäjänkieliset asiat tuottavat eniten ymmärtämisvaikeuksia työntekijöiden keskuudessa. Opinnäytetyön tavoitteena on auttaa työntekijöitä ymmärtämään paremmin viisumipalvelukeskuksessa käytettävää venäjänkielistä ammattisanastoa. Opinnäytetyön tavoitteena on myös avata kulttuurieroavaisuuksia havainnollisesti ja esimerkkejä käyttäen.

Opinnäytetyön lopussa käydään läpi johtopäätökset. Tutkimus osoittaa, että syvälle juurtuneita kulttuuripiirteitä on hyvin vaikea lähteä muuttamaan. Maailma on modernisoitunut, mutta kulttuurierot pysyvät samana molemmissa maissa. Venäjä on yhä tärkeämpi liikekumppani Suomelle ja sen kulttuurin tuntemisen merkitys kasvaa koko ajan. Ammattisanasto-opas antaa työnantajalle mahdollisuuden laajentaa ja sisällyttää siihen uusia asioita aina tarpeen tullen.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Multilingual Management Assistants

HAUTANEN, JAANA

Cultural differences between Finland and Russia

Case: Kouvola Remote Visa Processing Centre

Bachelor's Thesis

52 pages + 8 pages of appendices

Supervisor

Päivi Korhonen, Senior Lecturer

Commissioned by

Kouvola Remote Visa Processing Centre, Ministry for Foreign Affairs of Finland

April 2014

Keywords

culture, Finland, guide, language, Russia, vocabulary

The subject of this thesis is cultural differences between Finland and Russia. It covers the most typical cultural differences of the two countries without focusing only on one single subject. The differences between the countries are also examined from the entrepreneurs' point of view. The theoretical sections of the thesis consist of the two viewpoints mentioned above. The functional section of the thesis consists of a professional vocabulary guide commissioned by Kouvola Remote Visa Processing Centre. This thesis also briefly describes how cultural differences are interpreted among personnel and in the author's own life.

The aim of the thesis is to help the employees of the Kouvola Remote Visa Processing Centre better understand the professional vocabulary written in Russian. The second aim of the thesis is to graphically describe cultural differences between Finland and Russia by using examples.

The thesis was carried out by studying various written and electronic materials, as well as using the author's own observations. An electronic questionnaire was executed for the employees during the process of creating the vocabulary guide, in order to determine the problematics of the Russian language used at the Centre. The questionnaire was compiled using the Webropol inquiry tool.

The conclusions can be found at the end of the thesis. The research shows that firmly established cultural characteristics might be difficult to change. The world has become highly modernized, but the cultural differences stay the same in both Finland and Russia. Russia, as a business associate, is becoming more significant for Finland and the importance of understanding its culture continues to grow continuously. The professional vocabulary guide can be extended by adding more content to it if needed.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
1.1	Aihe	6
1.2	Tavoitteet	6
1.3	Toteutusmenetelmä	7
2	TOIMEKSIANTAJAN ESITTELY	7
2.1	Organisaatiorakenne	9
2.2	Toimintaperiaate	10
3	AVAINKÄSITTEET	10
3.1	Kieli	10
3.2	Kulttuuri	11
3.3	Kääntäminen	12
4	SUOMEN JA VENÄJÄN VÄLISET KULTTUURIEROT	13
4.1	Individualismi, kollektivismi ja verkostot	14
4.2	Uskomukset ja symbolit	17
4.3	Huumori	21
4.4	Juhlaperinteet	22
4.5	Nimet ja kieli	25
4.6	Aika ja raha	28
4.7	Mies, nainen ja pukeutuminen	31
4.8	Neuvottelut ja lahjat	32
4.9	Puhekulttuuri ja viestintä	36
5	KYSELY VIISUMIVIRKAILIJOILLE	40
5.1	Toteutus	40
5.2	Tulokset	42
6	SUOMI-VENÄJÄ-SUOMI SANASTO-OPAS	43

6.1 Oppaan kirjoittaminen	43
6.2 Oppaan sisältö	45
7 JOHTOPÄÄTELMÄT	46
8 ITSEARVIOINTI	48
LÄHTEET	50
LIITTEET	

Liite 1. Ammattisanasto-opas Kouvolan viisumipalvelukeskukselle

1 JOHDANTO

1.1 Aihe

Idea ammattisanasto-oppaan tekemiseen tuli nykyiseltä työnantajaltani. Olin kausiapulaisena Kouvolan viisumipalvelukeskuksessa kesällä 2013 ja jo varhaisessa vaiheessa minulle kävi selväksi, että haluan tehdä opinnäytetyöni tälle organisaatiolle ja samalla ulkoasiainministeriölle. Minulle kerrottiin, että tällaista työtä on haluttu jo pitkään ja jo ehditty aloittamaan, mutta erinäisistä syistä sitä ei loppujen lopuksi heille koskaan tehty.

Aihe on minulle mieluisa, sillä työhön yhdistyy kielitaito ja ammattiopinnot. Koin myös aiheen omakseni, sillä kielen kääntäminen on työ, jota voin nähdä itseni tekemässä tulevaisuudessa. Venäjä on toinen äidinkieleni, joten jo sekin helpottaa opinnäytetyön tekemistä. Tällä hetkellä venäjän kieli on suuressa arvostuksessa maassamme, ja se katsotaan suureksi hyödyksi, jos hakija mitä tahansa työtä hakiessaan mainitsee osaavansa kyseistä kieltä. Minulle on tärkeää korostaa omaa osaamistani ja juuri tästäkin syystä valitsin aiheen, jossa saisin käyttää venäjän kieltä.

1.2 Tavoitteet

Haluan yhdistää opinnäytetyöhön ammattisanasto-oppaan lisäksi tietoisukupaketin, jota voi myös nimittää kulttuurioppaaksi Suomen ja Venäjän välisistä kulttuurieroista. Aihe on laaja, ja tietokirjallisuutta löytyy loputtomiin, mutta yritän luoda paketin, jota voi tarkastella osin myös yrityselämän näkökulmasta pureutumatta liikaa vain yhteen aiheeseen. Samankaltaisia opinnäytetöitä aiheesta on tehty, mutta kulttuurieroihin ei ole perehdytty niin laajasti, vaan niissä on keskitetty esimerkiksi liikekulttuuriin ja tapakulttuuriin. Opinnäytetyöni saattaa auttaa ihmisiä ymmärtämään venäläisiä paremmin ja näkemään, miksi he käyttäytyvät tietyllä tavalla tietyissä tilanteissa. Haluan myös tuoda jonkin verran omaa näkemystä ja tietämystä oppaaseen, sillä molemmat kulttuurit ovat minulle tuttuja, ja löydän itsestäni puolia, jotka ovat rinnastettavissa molempiin kulttuuriin.

Tavoitteena on luoda sanasto-opas, jota niin sanotut vanhat työntekijät voivat tarvittaessa käyttää apunaan viisuminkäsittelyprosessin aikana, ja uudet työntekijät perehtymiseen vasta aloittaessaan omaa työtään. Viisumipalvelukeskuksessa työskentelee

henkilöitä, joilla on kaikilla eri tausta venäjän kielen suhteen ja henkilöitä, joille ammattisanat ovat enemmän tai vähemmän tuttuja. Opas on ulkoasultaan viisumipalvelukeskuksen muiden oppaiden linjaa noudattava.

Kaikessa yksinkertaisuudessaan tavoitteenani on palvella työnantajaani niin hyvin, että he katsovat työni olevan sekä hyödyllinen ja avuksi työntekijöille ja yrityksen toimivuudelle. Henkilökohtaiset tavoitteeni on haastaa itseni ja hyödyntämään koulussa oppimiani asioita parhaalla mahdollisella tavalla. Olen jo kerran tehnyt opinnäytetyön ammattikoulussa, mutta se ei vastaa vaativuudeltaan ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä. Haluan opinnäytetyön valmistuessa olla tyytyväinen omaan suoritukseeni ja panokseeni.

1.3 Toteutusmenetelmä

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka pääosassa on suomi-venäjä-suomi-ammattisanasto-opas. Perehdyn toiminnallisen opinnäytetyön tekemiseen Toiminnallinen opinnäytetyö ja Tutki ja kirjoita -kirjojen avulla. Laadin oppaan Microsoft Word -ohjelmalla, ja opas julkaistaan viisumipalvelukeskuksen omilla intranetsivuilla. Opas löytyy myös tämän opinnäytetyön liitteistä. Kerään tietoni viisumipalvelukeskuksessa käytettävästä asiakirjahallintajärjestelmästä Elviksestä, josta löytyvät kaikki viisumin myöntämiseen tarvittavat hakemukset, liitteet sekä todistukset. Pyrin kokoamaan kerätystä sanoista ja lauseista yhtenäisen oppaan, joka noudattaa johdonmukaista etenemisjärjestystä. Jotta onnistuisin palvelemaan viisumipalvelukeskuksen työntekijöitä mahdollisimman hyvin, laadin kyselyn määrällistä tutkimusmenetelmää käyttäen ja pyrin saamaan selville esimerkiksi, mitkä sanat aiheuttavat eniten päänvaivaa ja mitkä sanat ovat helppoja.

Opinnäytetyöni teoreettinen osuus koostuu osiosta, jossa perehdyn tarkemmin Suomen ja Venäjän väliseen kulttuuriin yleisesti ja lyhyesti myös liiketoiminnan kannalta. Jotta opinnäytetyöni olisi yhtenäisempi, pyrin myös kertomaan muutaman aiheen kohdalla, miten kyseinen kulttuuriero mahdollisesti näkyy viisumipalvelukeskuksessa.

2 TOIMEKSIANTAJAN ESITTELY

Kouvolan viisumipalvelukeskuksen henkilöstöpäällikkö kertoo, että viisumipalvelukeskus aloitti toimintansa heinäkuussa 2012 ja sen pilottivaihe jatkui huhtikuuhun

2013 asti. Viisumipalvelukeskuksen toiminta perustuu venäläisten viisumihakemusten sähköiseen käsittelyyn. Lokakuussa 2013 ulkoasiainministeriö päätti vakinaistaa keskuksen toiminnan, ja näin työntekijöiden määräaikaisten virkasuhteet tulivat päätökseensä. Viisumipalveluksessa käsitellään noin puolet Pietarin pääkonsulaatin toimialueella jätetyistä viisumihakemuksista. Ruuhka-aikojen ulkopuolella viisumihakemuksia jätetään noin 3000 päivässä. Kesä- ja talviesonkien aikana hakemusmäärät kasvavat ja kausiapulaisille tulee tarvetta. Vakituksia työntekijöitä on 72 ja tarpeen tullen palkataan apulaisia noin 10–30 henkilön verran.

Viisumipalvelukeskuksen henkilöstöpäällikkö kertoo myös, että viisumipalveluksessa ei käsitellä ainoastaan Pietarissa jätettyjä hakemuksia. Marraskuussa 2013 joukkoon liittyi myös osa Murmanskin toimialueella käsiteltävistä hakemuksista ja niitä käsittelee kahdeksan työntekijää aina, kun hakemuksia riittää. Tammikuussa 2014 mukaan liittyi Moskova, jonka hakemuksia käsitellään vaihtelevasti koko ajan. Tällä hetkellä Moskovassa vastaanotetaan 200–300 hakemusta päivässä. Helmikuussa 2014 mukaan liittyi Petroskoi, ja niin ikään Petroskoin hakemuksia alkoi käsitellä kahdeksan työntekijää maaliskuun 2014 alusta. Kiovan suurlähetystö tuli mukaan Elvis-järjestelmään maaliskuussa 2014. Alkuvaiheessa Kouvolassa tullaan käsittelemään erityisesti Ukrainasta tulevien kausityöntekijöiden kuten marjanpoimijoiden viisumihakemuksia.

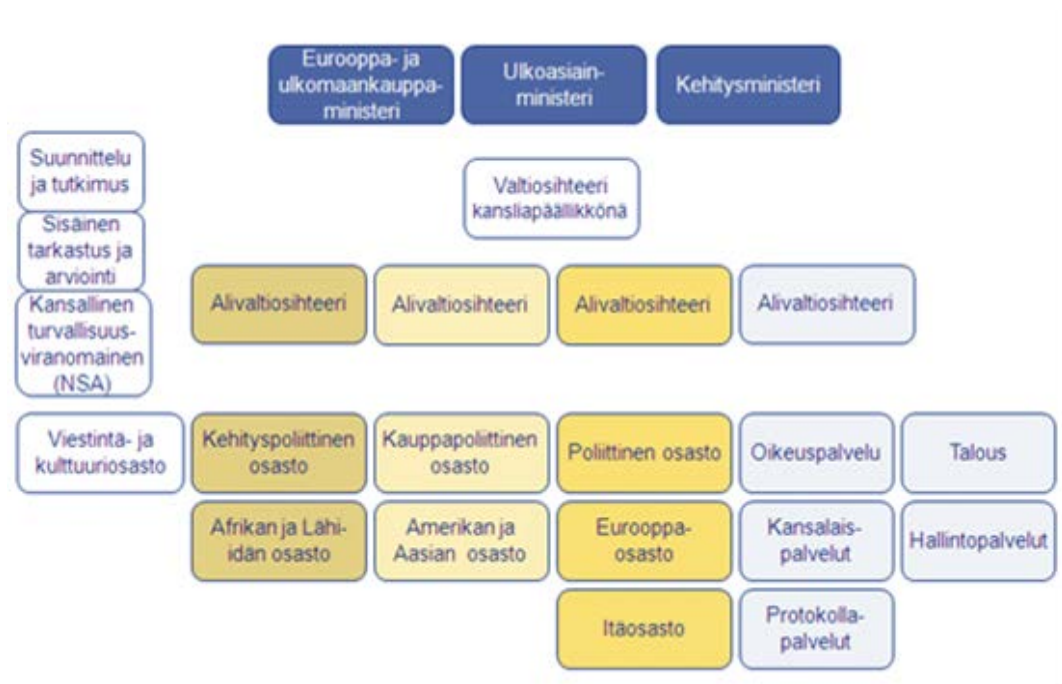
Vuonna 2012 Pietarin pääkonsulaatin toimialueella jätettiin käsiteltäväksi noin miljoona hakemusta. Tämä luku on ollut jatkuvassa nousussa viimeisten kymmenen vuoden ajan venäläisten matkailuinnon kasvun johdosta. Päätös viisumipalvelukeskuksen perustamisesta muodostui pikkuhiljaa, kun esimerkiksi toimitilat Pietarin pääkonsulaatissa kävivät liian ahtaiksi, eikä lisätyövoiman palkkaaminen enää ollut hyvä vaihtoehto. (Hautanen, Kojo, Lankinen & Lenkkeri)

Pietariin avattiin helmikuussa 2011 viisumikeskus, jonka toiminta on ulkoistettu VFS Groupille. Keskukseen työntekijät ovat sekä venäläisiä että suomalaisia. Viisumikeskuksessa hakemukset otetaan vastaan ja ne skannataan sähköiseen muotoon. Aluksi keskuksessa asioiminen aiheutti valituksia venäläisten keskuudessa, sillä toisin kuin pääkonsulaatissa, hakemusten jättämisestä peritään käsittelymaksu. Tähän käytäntöön on kuitenkin jo totuttu. (Hautanen ym.)

Joensuussa oli muutamia vuosia sitten tehty kokeilu, jossa viisumihakemuksia kuljettiin kuriiripostina rajan yli Petroskoista Suomen puolelle käsiteltäviksi. Kokemukset olivat hyviä, vaikkakin hakemusten kuljettaminen rajan yli koettiin joiltain osin ongelmalliseksi. Lahti, Kouvola ja Lappeenranta selviytyivät kolmen parhaan joukkoon uuden viisumipalvelukeskuksen paikkavalinnassa. Kouvola tuli valituksi erinomaisen sijaintinsa vuoksi, sillä se on tarpeeksi lähellä ulkoasiainministeriötä Helsingissä ja Venäjän rajaa. Kouvolaan on myös loistavat kulkuyhteydet Venäjältä. (Hautanen ym.)

2.1 Organisaatorakenne

Kouvolan viisumipalvelukeskus toimii ulkoasiainministeriön alaisena yksikkönä, ja se onkin ainut Helsingin ulkopuolella sijaitseva yksikkö. Ulkoasiainministeriön alaisuuteen kuuluu useita eri osastoja, jotka ilmenevät paremmin alla olevasta kuvasta:

Kuva 1. Ulkoasiainministeriön organisaatorakenne (Ulkoministeriö 2014.)

Viisumipalvelut kuuluvat kansalaispalvelujen itäosastoon, kuten kuvan kaaviosta näkyy. Kouvolan viisumipalvelukeskuksen johtoon kuuluvat viisumipalvelukeskuksen johtaja, henkilöstöpäällikkö, atk-pääkäyttäjä, Elvis-projektivastaava ja kaksi lähiesimiestä. Loput työntekijöistä on toimihenkilöitä eli viisumivirkailijoita.

2.2 Toimintaperiaate

Kouvolaan Viisumipalvelukeskusta varten kehitettiin kokonaan uusi sähköinen asianhallintajärjestelmä Elvis, joka toimii internetissä. Hakemukset, passi ja hakemuksen liitteenä olevat asiakirjat skannataan Pietarissa Elvikseen ja ne siirtyvät internetissä tietoverkon kautta Kouvolaan käsiteltäviksi. Elviksen rinnalla käytetään viisumityökalu Suvia, jota käyttävät kaikki Suomen viisumivirkailijat. Käsittely tapahtuu siis täysin sähköisesti ja paperin tarve on hyvin vähäinen.

3 AVAINKÄSITTEET

3.1 Kieli

Kieli eli kielijärjestelmä on ihmisen eli puhuvan eläimen tapa kommunikoida ja ilmaista itseään ja tarpeitaan symboleja eli sanoja käyttäen. Kielellä tarkoitetaan ensisijaisesti ihmisten käyttämiä luonnollisia kieliä, jotka tavallisesti toteutuvat puheviestintänä. Puhetta myötäilee ja tukee sanaton viestintä. Kieli on keskeisempiä ihmisyyttä luovia tekijöitä. (Karlsson 2009, 1.)

Kieltä käytetään lähes joka tilanteessa: puhuessa, kirjoittaessa, televisiota katsellessa, ajatellessa ja muistellessa, ehkä jopa myös unia nähdessä. Joka päivä joudutaan tekemisiin tuhansien, ellei kymmenien tuhansien sanojen kanssa. Kieltä on tarkasteltava monesta näkökulmasta, sillä ei ole ainoastaan autonominen järjestelmä, mutta myös kulttuurinen, mentaalinen, biologinen ja kognitiivinen ilmiö. (Karlsson 2009, 1.)

Luonnolliset kielet, jotka ovat syntyneet ja kehittyneet ihmisten muokatessa niitä satojen tuhansien vuosien ajan, kuten suomi, englanti ja venäjä ovat ihmisten viestintäjärjestelmistä tärkeimmät. Ihminen puhuu yhtä luonnollista kieltä, jotkut puhuvat useampaa tai kymmentäkin. Vastaavasti kuurot käyttävät viittomakieliä, jotka ovat heille luonnollisia kieliä. (Karlsson 2009, 2.)

Kutakin yksittäistä kieltä kutsutaan erityiskieleksi. Ihminen omaksuu ensikielensä luontaisesti ilman muodollista opetusta, mutta se ei välttämättä ole äidinkieli. Kolmas ryhmä on varieteetit eli muunnokset. Näissä tapauksissa puhutaan ryhmän tai erikoisalan kielestä. Ammattikieliin kuuluvat esimerkiksi politiikan kieli ja tilanne- ja tarkoi-

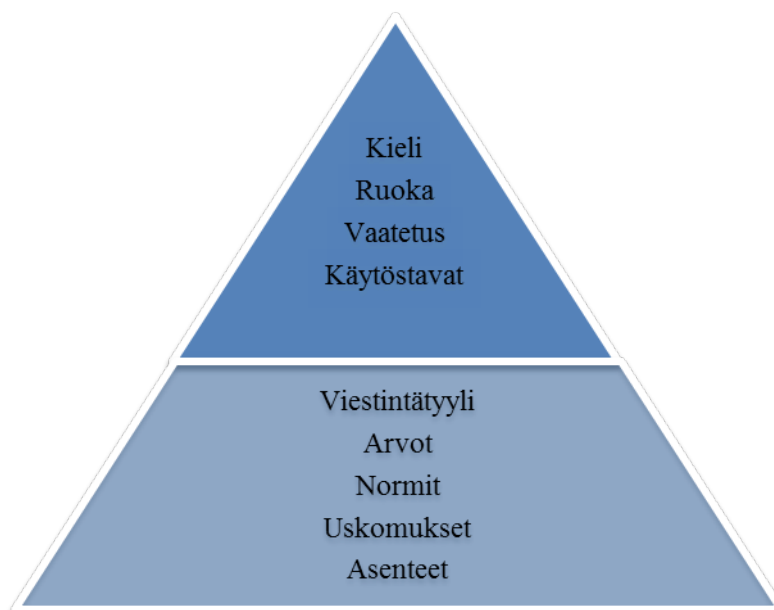
tusmuunnoksista esimerkkeinä ovat yleiskieli, arkikieli, slangi ja yksilömurteet eli idiolektit. (Karlsson 2009, 2.)

3.2 Kulttuuri

Geert Hofstede, tunnettu kulttuurien välisen vuorovaikutuksen tutkija ja organisaatio-antropologi kuvailee käsitettä kulttuuri seuraavasti (Poutanen & Salminen 1998, 13):

Kulttuuri on ihmismielen opittua ohjelmointia, joka erottaa jonkin ihmisryhmän tai luokan ihmiset toisista.

Sana kulttuuri tulee latinankielisestä sanasta cultura, joka tarkoittaa viljelemistä. Kulttuuri voidaankin ymmärtää ihmisen toiminnaksi ja toiminnan tuotteeksi eli toisin sanoen kulttuuri on muovannut meistä juuri sellaisen, kuin me nyt olemme. Kansallisten kulttuurien voidaan käsittää koostuvan kahdesta osasta: näkyvästä ja näkymättömästä. Näkymätöntä osaa on usein hyvin vaikea määritellä, sillä juuri siellä on kulttuurin ydin. Ydin voi koostua monista eri asioista kuten arvoista, uskonnoista, historiasta, ihmissuhteista ja tavasta käsittää aika. Näitä asioita on loputtomasti, eikä välttämättä koko ikänsä asuminen vieraassa maassa auta pääsemään niistä perille. Syvällinen tajuaminen edellyttää siis siihen kasvamista lapsuudesta lähtien. (Poutanen & Salminen 1998, 8–9.)

Kuva 2. Kulttuurin jäävuori (Halinoja, Malmberg & Salo-Lee 1998, 8).

Kulttuuri ilmenee siis ihmisen elämässä ja toiminnoissa monin eri tavoin. Tätä kuvaa kulttuurista usein jäävuori-metafora (kuva 2). Jäävuoren tavoin kulttuuristakin on näkyvissä vain murto-osa. Yleisesti tunnettuja kulttuurin ilmenemismuotoja ovat esimerkiksi ruoka, kieli, vaatetus tai käytöstavat. Nämä ovat suhteellisen helposti opittavissa. Suurin osa kulttuurista on kuitenkin pinnan alla näkymättömissä – usein kulttuurien jäsentenkin tiedostamattomissa. Tähän alueeseen kuuluvat esimerkiksi viestintätyyli tai arvot, normit ja uskomukset. Nämä saattavat aiheuttaa ongelmia kulttuurien välisessä viestinnässä. (Halinoja, Malmberg & Salo-Lee 1998, 7.)

Näkyvään osaan kuuluu myös erilaiset kulttuuriin liittyvät symbolit ja rituaalit, joita myös vieras oppii tunnistamaan ja joihin voi ottaa osaa. Suomalaisuuden symboleja voisivat olla esimerkiksi sinivalkoisuus ja rituaaleista saunominen kuvastaa hyvin kulttuuriamme. Kulttuurin voidaan myös käsittää liittyvän tieteisiin ja taiteisiin, joilla viitataan korkeakulttuuriin. Tämän vastakohta on populaarikulttuuri. (Salminen & Poutanen 1998, 8–9.)

Näiden lisäksi on myös olemassa erilaisia toimintakulttuureja, kuten yrityskulttuureja. On tärkeää muistaa ja ymmärtää, että näkyvä osa kulttuurista kumpua näkymättömyydestä eikä siis ole sattumaa, mitkä symbolit ja rituaalit mistäkin kulttuurista nousevat. (Salminen & Poutanen 1998, 8–9.)

Kulttuuri toteutuu myös yksilötasolla. Jokainen kuuluu johonkin kulttuuriympäristöön ja sitä edustavaan ryhmään heti synnyttyään, yleensä perheeseen. Kulttuuri muovaa ihmisen persoonallisuutta, se näkyy sen eri tasoilla ja kulttuuriympäristöllä on vaikutus persoonallisuuden kolmeen eri tasoon, joista pohjimmaisena on suhde ympäristöön ja ihmisen toiminnan ja ihmissuhteiden luonne. Nämä ovat useimmiten alitajuisia ja itsestään selvyyksiä. (Salminen & Poutanen 1998, 10.)

3.3 Kääntäminen

Jollakin kielellä ilmaistun viestin tai sanoman välittäminen toisella kielellä on suomeksi saanut nimityksen kääntäminen. Nimitys on peräisin suomen kirjakielen isän Mikael Agricolan ajoilta. Monissa muissa kielissä kääntämiseen liittyvien termien pohjana on siirtäminen. Kääntämisen lähtökohtana on joko lähettäjän tai vastaanottajan tarve: joko lähettäjä haluaa viestittää jotain vieraskielisille lukijoille tai kuuntelijoille, mutta hän ei osaa heidän kieltään, tai lukija tai kuulija haluaa ymmärtää, mitä

jossain lukee tai sanotaan, muttei osaa sitä kieltä, jolla viesti on välitetty. Kääntäminen tapahtuu aina jostain syystä, sillä on tarkoitus ja tilaus (Jänis 2010, 11).

Kääntäminen voidaan määritellä myös siten, että se on tekstin luomista toisen tekstin pohjalta tai viestimistä toisen viestin pohjalta. Voidaan myös sanoa, että kääntämisen tuloksena on metakielinen eli toisella kielellä laadittu viesti jo olemassa olevasta viestistä. Kääntämisessä on kolme perustyyppiä, jotka ovat interlingvaalinen eli kieleltä toiselle tapahtuva kääntämisen perusmuoto, intralingvaalinen eli saman kielen sisällä tapahtuvaa kääntämistä esimerkiksi murteesta toiseen ja intersemioottinen eli esimerkiksi kun romaanista tehdään elokuva. (Jänis 2010, 16–17.)

Kääntäminen on prototyyppisesti kulttuurien välistä viestintää, sillä useimmiten käännös asettuu toiseen kulttuuriin toisten tekstien rinnalle. Käännösviestinnässä kulttuuri on keskeistä, sillä kääntäjä joutuu ensin miettimään, miten hän voi ymmärtää lähtökulttuurin käytäntöjä ja suhtautumistapoja, ja sitten päättämään, säilyttääkö hän käännöksessä lähtökulttuurille ominaisia piirteitä samalla, kun hän pyrkii kohdekulttuurissa luontevan tekstin laadintaan. Pitää myös muistaa, että ymmärtäminen on aina vajavaista, eivätkä kulttuurit ole pysähtyneitä vaan alati muuttuvia, dynaamisia, avoimia systeemejä. (Jänis 2010, 121.) Tämä koskee myös suomalaista ja venäläistä kulttuuria.

4 SUOMEN JA VENÄJÄN VÄLISET KULTTUURIEROT

Suomi ja Venäjä ovat erottamaton pari. Ne ovat kuin siamilaiset kaksoset, joilla on kuitenkin se erikoisuus, että toinen on lilliputti ja toinen jättiläinen. Tällaista muodollisesti varsin epäsuhtaista paria pitää kuitenkin tosissaan kiinni pitkä yhteinen raja ja sen molemmiin puolin aaltoillut pitkä ja monivaiheinen historia. Tämän päivän suomalaiset joutuvat joka päivä eri tavoin tekemisiin Venäjän kanssa, toiset etäisemmin ja pintapuolisemmin, toiset taas lähemmin ja syvemmin. (Seppänen 2010, 15–16.) Jotkut seuraavat uutisia televisiosta, jotkut tekevät yhteistyötä venäläisten yritysten kanssa. Minun tapauksessani, Venäjän ollessa osa minua, pidän ihmisten tietoisuutta näiden kahden maan välisistä kulttuurieroista tärkeänä.

Päätin rajata osiot ensin yleisiin, jo jonkin verran tunnettuihin kulttuurieroihin ja osioon, jossa kerron kulttuurieroista yrityselämän näkökulmasta. En esimerkiksi kerro venäläisen yrittäjyyden muodoista tarkasti, sillä siitä saisi kokonaan uuden opinnäyte-

työn aiheen, vaan keskityn muun muassa aiheisiin, jotka ovat tärkeitä venäläisten kanssa työskenteleville.

4.1 Individualismi, kollektivismi ja verkostot

Suomalaiset ja venäläiset ovat kulttuuritaustaltaan varsin erilaiset. Kaiken pohjana voi käyttää termejä kollektivismi ja individualismi, joita jo kerran tässä opinnäytetyössä mainittu hollantilainen kulttuurin tutkija Geert Hofstede on tutkinut. Hänen mukaansa itämaiset kulttuurit ovat perusolemukseltaan kollektiivisia verrattuina läntisiin, individualistisiin kulttuureihin. (Haapaniemi, ym. 2003, 99.) Vaikka Suomi ja Venäjä ovat naapurimaita, venäläisten arvioidaan sijoittuvan kollektiivisuuden eli yhteisöllisyyden puolelle ja suomalaisten individualistiseen eli yksilöllisyyden kulttuuriin.

Kollektiivisessa kulttuurissa yksilö tietää etukäteen, että oman ryhmän jäsen on periaatteessa ystävä ja muut ovat mahdollisia vihollisia. Ryhmän selviytyminen ratkaisee yksilönkin menestymisen ja toisaalta yksilö voi luottaa siihen, että ryhmä turvaa jäsenensä. Individualistinen kulttuuri tuntuu suomalaisesta ymmärrettävämmältä ja oikeudenmukaisemmalta. Venäjän kollektiivisuudesta voi antaa seuraavan esimerkin: venäläiselle opettajalle koulu ei ole vain työpaikka, vaan sen ympärille hahmottuu rikas sosiaalisen toiminnan ja riippuvuuksien verkko, jota sitoo vahva yhteisötunne. (Kauhanen 2002.) Toki Suomessakin on useimmilla työpaikoilla esimerkiksi hyvä ja vahva yhteishenki, ja työ on tärkeä osa elämää, mutta Venäjällä työ tarkoittaa vielä enemmän.

Erkki Kauhanen kirjoittaa (2002) Lännen sankari on idän luuseri -artikkelissaan kollektivismiin ja individualismiin eroista. Kauhanen käyttää artikkelissaan Geert Hofsteden laatimaa taulukkoa (taulukko 1):

Taulukko 1. Individualististen ja kollektiivisten kulttuurien keskeiset erot

Individualismia ja kollektivismia pidetään tärkeimpinä jakaumina kulttuuria ja sen tutkimista ajatellen. Juuri näiden kahden avulla voidaan löytää suurimmat erot ihmisten arvoissa, normeissa, asenteissa ja käyttäytymisessä. Individualistisessa kulttuurissa kuka tahansa on yksilön mahdollinen ystävä tai mahdollinen vihollinen. Yksilön oma

menestyminen ratkaisee hänen menestyksensä. Toiseen ihmiseen ei voi muutta mutkit-
ta luottaa, ja siksi on voitava luottaa yhteiskuntaan, sen lakeihin ja sosiaaliturvaan
(Kauhanen 2002). Yhteiskuntaan ja sen lakeihin luottaminen kuitenkin tuntuu olevan
hyvin vaihtelevaista etenkin Venäjällä mutta myös Suomessa. Jatkuvasti ilmenee asi-
oita, joihin ei olla tyytyväisiä ja joita vastaan protestoidaan.

Verkostojen taustat kumpuavat monesta tekijästä. Verkostojen pohjalla on kollektiivi-
suuden korostaminen suhteessa individualismiin. Verkostot ovat yhteisöjä, joihin kuu-
lutaan yhteisten sosiaalisten seikkojen takia. Aiemmin rahalla ei Venäjällä saanut mi-
tään ja suhteilla sai mitä vain. Jo tsaarien ajalta Venäjällä verkostot ovat olleet periy-
tyvä keino selviytyä viranomaisviidakossa ja verkostojen merkitys onkin Venäjällä
uskomattoman suuri. Venäjällä verkostot kattavat ihmisen koko elämän. Ne luodaan
itseään varten, mutta niitä voi myös hyödyntää työnantajan tarpeisiin. Verkostot vie-
dään mukana työpaikkaa vaihtaessa. (Haapaniemi, ym. 2003, 101–102.) Uskoisin, että
verkostot ovat tärkeämpiä venäläisille. Täällä verkostoon liitetään yleensä ensin perhe
ja ystävät, ja työ tulee vasta näiden kahden jälkeen. Mielestäni Venäjällä perhe ja työ
ovat verkostojen muodostamisen kannalta yhtä tärkeitä.

Venäläistä perhettä voidaan kuvailla määritelmällä makroperhe, johon perheenjäsen-
ten lisäksi kuuluvat lähiomaiset, suku, ystävät, tuttavat, ystävien ystävät ja tuttavien
tuttavat. Näitä makroperheitä ikään kuin samassa solussa yhdistävät monet näkyvät ja
ulkopuolisille usein näkymättömät siteet, joista syntyy monimutkainen verkosto. Yksi-
löiden, perheiden ja makroperheiden jäseniä sitovat keskinäiset sopimukset, velvoit-
teet, avunpyynnöt ja avunannot. (Seppänen 2012, 112–113.)

Venäläinen ja suomalainen verkosto ovat toiminnaltaan erilaisia. Venäläiseen kulttuu-
riin kuuluu naapuriavun pyytäminen ja antaminen ja venäläisen on suomalaista hel-
pompia pyytää apua verkostoon kuuluvilta. Venäjällä toimii ”sinä minulle ja minä si-
nulle” -periaate, mikä toimii lahjuksiakin paremmin. Jos et tunne tarvittavaa henkilöä,
niin joku tutuistasi tuntee, ja asia saadaan hoidettua. Tällöin olet myös palveluksen
velkaa auttajallesi. Suomessakin on verkostot ja ”hyvä veli” -kerhot. Suomalainen lii-
ke-elämän verkosto muodostuu vasta liikesuhteiden kautta. Suomalaiset erottelevat
tarkasti yksityisen ja julkisen elämänsä. Heillä on jokaisella oma verkostonsa, jota
varjellaan tarkasti. Verkostoon kuulumisen etuja käytetään yleensä vain yrityksen

eduksi, omaksi tai oman perheen hyödyksi, ei tuttavien hyväksi. (Haapaniemi, ym. 2003, 102.) Tässä on mielestäni suurin ero venäläisten ja suomalaisten verkostoissa.

Suomessa katsotaan, että on epäasiallista pyytää toista suomalaista käyttämään omia suhteitaan minun asioiden hoitamiseen. Tämä tulee esiin, jos kyseessä on asia, johon tarvitaan viranomaisen päätöstä. Rahalla, jonka jokainen hankkii itse itselleen, saa melkein kaikkea. Jos raha ei riitä, yhteiskunta auttakoon. Suomalaiseen mentaliteettiin kuuluu olla itsenäinen ja naapurista riippumaton, mutta toisaalta on kohteliasta ja ystävyyteen kuuluvaa tarjota apua. Suomalaisen on vaikea sopeutua venäläisiin verkostoihin juuri niiden toimintaerojen takia. (Haapaniemi, ym. 2003, 102.) Suomalainen haluaa ensin kokeilla, pystyykö itse tekemään ennen kuin pyytää apua toiselta. Myös henkilökohtaisella tasolla suomalaisen on vaikea pyytää apua. Naapuriavun pitää tulla naapurin itsensä tarjoamana, ei pyynnön perusteella.

Vaikka viisumipalvelukeskuksessa työskennelläänkin tiiviisti venäläisten kanssa, työntekijät eivät kuitenkaan suoraan ole yhteydessä venäläisiin työntekijöihin. Pietarin päässä vain viisuminkäsittelyprosessin loppuvaiheessa työskentelee venäläisiä, jotka esimerkiksi tulostavat viisumin passiin tai vastaavasti kertovat hakijoille, miksi heidän hakemuksensa hylättiin, eli hoitavat viisuminkäsittelyprosessin loppuun. Viisumipalvelukeskuksen ylemmät toimihenkilöt saattavat olla enemmän yhteydessä venäläisiin työntekijöihin. Viisumipalvelukeskuksessa ei ole havaittavissa tiettyä eroa tai samankaltaisuutta verkostoissa, ja sitä on myös vaikea päästä arvioimaan, sillä toinen verkosto sijaitsee kokonaan toisessa maassa.

Voin sanoa, että olen huomannut aina Venäjällä käydessäni verkostojen todellakin olevan tiiviitä. Ei ole tavatonta käydä naapurihuoneistossa pyytämässä apua johonkin asiaan, ja siitä luonnollisesti odotetaan vastapalvelusta. Täällä en voisi kuvitella lähteväni yhtäkkiä pyytämään apua naapurilta. Hyvä, että niitä edes välillä näkee, saati tervehtii. Venäjällä mennessä avun pyytäminen on itselleni helpompaa. Taulukkoon 1 palaten Venäjällä julkinen liikenne on tosiaan aika vaarallista, verrattuna suomalaiseen liikenteeseen.

4.2 Uskomukset ja symbolit

Uskomukset ja uskonto ylipäätään on huomattavasti tärkeämpi aihe Venäjällä kuin Suomessa. Ortodoksinen kirkko, itäiset kulttuurit ja alkuperäiskansojen uskomukset

ovat jättäneet vahvan jäljen venäläisten mieliin ja tapoihin (Haapaniemi, ym. 2003, 167). Suomalaiset pitävät venäläisiä yleisesti taikauskoina, mikä sinänsä pitääkin paikkansa. Myös Suomessa tietyllä tasolla uskotaan erilaisiin uskomuksiin, mutta niitä ei oteta niin vakavasti, vaan pikemminkin niihin suhtaudutaan leikkisästi.

Jo ennen matkustamista Venäjälle voi miettiä venäläisten erilaisia uskomuksia, sillä ne ovat hyviä small talkin aiheita. Vastaavasti myös suomalaiset voivat kertoa omista uskomuksistaan. Venäläiset kertovat niistä mielellään ulkomaalaisille, mutta on hyvä muistaa, että niille ei missään nimessä saa nauraa, vaikka ne kuulostaisivatkin naurettavilta omaan korvaan. Usein riittää, että tietää tavan, ei kieltäydy toimimasta sen mukaan tai hörähdä nauramaan, jos venäläinen käyttäytyy vanhan uskomuksen mukaan. (Haapaniemi, ym. 2003, 167–168.)

Symbolimerkitykset ovat venäläisille tärkeitä. Niiden merkitys ei kuitenkaan ole korostunut niin tärkeäksi, vaan uskomuksilla on edelleen suurempi merkitys. Venäläiset seuraavat tarkasti kukkien, värien, unien ja syntymäaikojen merkityksiä. (Haapaniemi, ym. 2003, 167.) Ei riitä, että tietää oman horoskooppinsa gregoriaanisen kalenterin mukaan, vaan myös kiinalainen horoskooppi on tiedettävä. Uudenvuodenaattona on tapana istahtaa juhlapöytään ja tarjota myös tulevan vuoden kiinalaisen horoskoopin symbolieläimelle ruokaa. Esimerkiksi kuluva vuosi 2014 on hevosen vuosi ja juhlapöytään katettiin heinää tai porkkanoita. Vaikka kiinalainen uusivuosi alkaa eri aikaan kuin esimerkiksi Venäjällä, sitä on silti tapana juhlistaa silloin, kun Venäjällä vaihtuu vuosi. Tämän tavan uskotaan tuovan onnea.

Taulukko 2. Venäläisten symbolit

Kremlin tähdet	Koivu
Kaksipäinen kotka	Karhu
Punainen Tori	Matrjoška-nukke
Banja	Vasili Autuaan kirkko

Venäjän virallisista vallan symboleista tärkein on kaksipäinen kotka (taulukko 2).

Vuonna 1991 kotka korvasi Neuvostoliiton vaakunan sirpin ja vasaran. Kotka on terri-

toriaalinen symboli ja virallisen vallan merkki. Nykyään sitä ei voida pitää vain perinteisenä vallan symbolina vaan myös merkkinä kaksinkertaisesta nostalgiaa: kaivataan paluuta vanhaan ja toisaalta siitä halutaan eroon. (Vihavainen 2008, 138–139.) Kun televisiota, lehteä tai kirjan kantta varten tarvitaan nykyään suora, silmiinpistävä viittaus venäläisyyteen, Venäjän symboleina käytetään todennäköisemmin Punaista toria ja kahta siihen liittyvää rakennusta, Vasili Autuaan kirkkoa ja Kremliä (mts. 141).

Venäläiset pitävät saunaansa eli banjaa aitona kansallisena keksintönä. Suomalaiset ajattelevat samoin omasta saunastaan, ja näissä perinteissä on paljon yhteistä. Perinteinen banja oli venäläiselle maalaisperheelle hyvin tärkeä paikka, joka ei soveltunut ainoastaan peseytymiseen koivunvihdan avulla, vaan siellä myös esimerkiksi parannettiin sairauksia ja valmisteltiin morsian häihin (Vihavainen 2008, 149). Saunomisen sosiaaliseen osaan liittyy jutustelu ja nyyttikestimäinen ruokailu. Jokainen tuo jotain syötävää ja juotavaa mukanaan, jotka laitetaan pöydälle ja jaetaan kaikkien kesken (Venäjän liiketoiminnan perusopas 2009, 107). Talvisin avantouinti banjan jälkeen on yhtä suosittua kuin Suomessakin. Koivu puuna on kaikissa pohjoisissa maissa ”luonnollinen” kotimaan symboli, ja sitä se on myös Venäjällä (Vihavainen 2008, 150). En ole koskaan venäläisessä saunassa käynyt ja kuulun luultavasti siihen harvinaiseen suomalaisten joukkoon, jotka eivät pidä saunomisesta, joten en osaa verrata näitä kahden toisiinsa.

Venäläisillä on kymmeniä eri uskomuksia, esimerkiksi numero 13 tuo huonoa onnea ja sisätiloissa vallitsee vihellyskielto. Joillakin on suurempi merkitys kuin toisilla. Muutamia myös minä itse käytän. On suorastaan tragedia, jos syntymäpäivän kunniaksi annetaan parillinen määrä esimerkiksi ruusuja. Parillinen määrä kukkia tuodaan vain ja ainoastaan hautajaisiin, mutta jos kukkia on yli 20, asialla ei ole enää merkitystä. Myös puukon vastaanottaminen lahjana tuo huonoa onnea lahjan antajan ja saajan välille. Taika mitätöityy, jos lahjan saaja antaa antajalle esimerkiksi kolikon. Huonoa onnea tuo myös syntymäpäiväonnittelut etuajassa. (Haapaniemi, ym. 2003, 168.)

Sisätiloissa ei saa viheltää, sillä silloin huoneen haltijan rahat menevät. Tähän liittyen on olemassa myös sanonta ”älä vihellä tai et saa rahaa” tai ”älä vihellä tai et tule rikkaaksi”. Vastaavasti jos joku seurueen jäsenistä aivastaa toisen puheen päätteeksi, puhuja ilahtuu. Aivastus merkitsee, että hän oli puhunut totta tai että hänen sanomansa

tulee toteutumaan. Tämän uskomuksen tekee erityisen hauskaksi esimerkiksi kahden ihmisen kinastelu, kun vastaan paneva aivastaa. Tämähän tarkoittaa, että hänen kinas-
telukumppaninsa on oikeassa. Jos joku sanoo jonkin asian olevan hyvin, sylkäistään
kuvainnollisesti kolmesti tai vastaavasti koputetaan kolmesti puuta, ettei paha onni
käännä asioita. (Haapaniemi, ym. 2003, 168.)

Ennen tärkeää suoritusta ei saa toivottaa onnea, vaan on toivottava ”ni puha, ni pera”
mikä tarkoittaa ei untuvaa, ei höyhentä. Tähän vastataan ”K tshortu” eli pirulle. Tämä
on alkujaan ollut metsästysonnitoivotus ja ”k tshortu” on nykyään yleisesti käytössä
tavallisessa puhekielessä. Jos soittajaa, joka ei Venäjällä edes aina esittele itseään pu-
helimessa, ei tunnisteta äänestä, soittajasta tulee rikas. (Haapaniemi, ym. 168.)

Juuri ennen matkalle lähtöä on tapana istahtaa hetkeksi ja olla hiljaa. Tämän on sanot-
tu tuovan onnea matkaan. Jos kuitenkin joutuu palaamaan takaisin jo lähdettyään, on
ehdottomasti ennen uudelleenlähtöä istahdettava uudestaan ja katsottava lähellä tai
mielellään takana olevaan peiliin. Näin estetään onnettomuus. (Haapaniemi, ym. 2003,
169.)

On olemassa myös joitakin yhteisiä uskomuksia Suomen ja Venäjän välillä. Ehkä
yleisin on numeron 13 tuova huono onni. Käsilaukkua ei saa laskea lattialle, koska sii-
tä köyhtyy. Sekä Suomessa että Venäjällä mustan kissan tien yli juoksu tuo huonoa
onnea, mutta Venäjällä on tapana vielä sylkäistä kolme kertaa olan yli ja tehdä ristin-
merkki kolmella sormella. On myös sanottu, että uuteen kotiin ensimmäisenä sisään
työnnetty kissa tietää onnea. (Haapaniemi, ym. 2003, 168–169.)

Noudatan yllättävän montaa yllä mainituista tavoista omassa elämässäni. Tavat ovat
periytyneet omalta äidiltäni ja niistä on lähes mahdotonta päästä eroon, vaikka ne
harmittomia ovatkin. Kaikki väreihin ja numeroihin liittyvät uskomukset kiinnostavat
omaa venäläispuoltani enemmän kuin suomalaispuolta. En missään nimessä osta paril-
lista määrää kukkia kenellekään, vaikka siihen ei Suomessa juuri kiinnitetä huomiota.
Minulle sanottiin aina, että minusta tulee köyhä, jos satuin vähänkin viheltämään. Nyt
varon viheltämästä varsinkin oman äitini läheisyydessä.

4.3 Huumori

Venäläiset rakastavat huumoripitoisia juttuja ja kertovat itse niitä mielellään. Olen naista on, että vitsejä kerrotaan tämän päivän asioista ja että ne ovat hyväntahtoisia. Hyvien vitsien avulla selviää monista eri kiperistä tilanteista, jossa keskustelunaiheet uhkaavat hyyytä venäläisten yksinpuheluiksi. Hyviä vitsejä on siis hyvä painaa mieleen. Eri kansallisuuksien käyttäytymistä vertailevat vitsit ovat hyviä, mutta tulee muistaa, että sen omalaatuisimman on aina oltava omaa kansallisuutta edustava. Venäläiselle kumppanille ei saa missään tapauksessa kertoa vitsiä, jossa omalaatuisin on venäläinen. Sama koskee meitä suomalaisia, emmehän mekään ole kovin imarreltuja, jos ulkomaalainen kertoo meille vitsejä, jossa meille nauretaan (Haapaniemi, Moijanen & Muradjan 2003, 45).

Venäläiset ovat luonteeltaan konservatiivisempia kuin suomalaiset. Kaikki kaksimieliset vitsit kannattaa siis jättää kertomatta. Muita sopimattomia vitsinaiheita ovat suuri isänmaallinen sota, yleensä sodat, sotaveteraanit ja sairaat. Seuraavassa on esimerkki kielellisestä kömmähdyksestä:

Venäläinen Jura kääntyy illanistujaisissa suomalaisen Pekan puoleen pyytäen tupakkaa ”Pekka, sigaretku ne dash?” Pekka ymmärtää vain hänelle kohdistetut sanat ”Pekka, sika retku” ja loukkaantuu yllättävästä nimittelystä.

Kielellisiin kömmähdyksiin liittyvät vitsit saattavat olla arkaluonteisinakin hauskoja. Valitettavasti niitä pystyy useimmiten kertomaan vain yleisölle, joka ymmärtää sekä venäjää että suomea (Haapaniemi, Moijanen & Muradjan 2003, 46).

Oikea termi venäläiselle vitsille on anekdootti. Anekdootit ovat esimerkkejä venäläisestä kansanperinteestä. Ne ovat lähtöisin alun perin Neuvostoliiton ajoilta ja ne perustuvat yleensä Venäjän sosiaaliin ja poliittisiin muutoksiin. Nykypäivänä anekdootteja näkee enemmän internetissä, eikä niitä juuri kerrota suullisesti. Maassa tapahtuu koko ajan poliittisia muutoksia ja internet onkin paikka, jossa anekdootit leviävät todella nopeasti ihmisten tietoisuuteen (Dynel 2011, 151). Anekdootin kohteena voi olla niin Stalin kuin Putin tai joku muu tunnettu venäläinen henkilö (Venäjän liiketoiminnan perusopas 2009, 103).

Anekdootit ovat oma taiteenlajinsa, eikä niitä välttämättä ymmärrä ensimmäisellä kuulemis- tai lukukerralla. Anekdootit kulkevat sukupolvelta toiselle, eikä ole väliä, onko se kuultu jo monta kertaa. Ihmiset haluavat kuulla joka kerta uuden version siitä. Venäläinen saattaa kysyä sinulta, oletko kuullut anekdootteja. Oikeasti hän kysyy, että oletko kuullut venäläisiä anekdootteja. Itsensä nolaamisen uhallakin on kerrottava edes yksi anekdootti. Sillä tavoin osoitat kunnioitusta paikalliselle huumorille. (Frecka 2011). Olen sen verran suomalainen, että en ymmärrä venäläisiä vitsejä. Joko ne ovat poliittisia tai kielellisesti monimutkaisia ja arvailunvaraan jättäviä. Toisaalta en juuri perusta suomalaisistakaan vitseistä, jotka usein ovat kaksimielisiä. Olen siis konservatiivisempi kuin suomalaiset yleensä.

4.4 Juhlaperinteet

Nykyvenäläiset ovat ottaneet juhlaperinteeseensä sulavasti rinnakkain vanhat uskonnolliset juhlat, sosialismin ajan juhlapäivät ja uuden itsenäisen Venäjän juhlapäivät. Virallisia vapaapäiviä ovat uudenvuoden viettoon liittyvät juhlapäivät 1. - 2. tammikuuta, juliaanisen kalenterin joulukuun 7. tammikuuta, miesten päivä 23. helmikuuta, naisten päivä 8. maaliskuuta, työn ja kevään juhla 1. toukokuuta ja vallankumousjuhla 7. marraskuuta. Virallisten juhlien lisäksi venäläiset juhlivat perhejuhlia kuten suomalaisetkin. (Haapaniemi, ym. 2003, 181.)

Isänmaan puolustajien päivä 23. helmikuuta on entinen neuvostoarmeijan päivä. Sitä vietetään sen johdosta, että 23.2.1918 annettiin asetus puna-armeijan muodostamisesta. Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen sitä alettiin viettää kaikkien isänmaan puolustajien juhlanä. Se on nykyään yleinen vapaapäivä ja silloin onnitellaan yleensä kaikkia asevelvollisuutensa suorittaneita miehiä ja varuskuntapaikkakunnilla järjestetään sotilasparaateja ja ilotulituksia. Aprillipäivä 1. huhtikuuta tunnetaan myös Venäjällä. Kevään ja työn juhla 1. toukokuuta korvasi aikaisemmin vappuna vietetyn Työväen kansainvälisen solidaarisuuspäivän. Sellaista vapunaaton riehaa kuin Suomessa ei Venäjällä toki ole. (Suomi-Venäjä-Seura 2014.)

Venäläinen uusivuosi on perhejuhla kuten suomalainen joulu ja se muistuttaakin monilta piirteiltään suomalaista joulua. Ded Moroz eli Pakkasukko tuo kilteille lapsille lahjoja uudenvuodenaattona. Joulupukin apulaisena eivät toimi tontut, vaan Snegurotshka eli Lumityttö. Venäjän uusi vuosi muistuttaa myös suomalaista uuttavuotta. Moskovassa avataan ensimmäiset kuohuviinipullot jo puolilta päivain uudenvuo-

denaattona, kun vuosi vaihtuu Kaukoidässä. Kun jokainen yhdeksästä aikavyöhykkeestä on juhlistettu ja kello lyö kaksitoista yöllä Moskovassa, juhlatunnelma onkin jo korkealla. (Haapaniemi, ym. 2003, 182.)

Ilotulitukset kuuluvat uuden vuoden viettoon ainakin suurissa kaupungeissa. Tinanvalanta ei kuulu venäläiseen uuteen vuoteen, mutta on kiehtova kokemus Suomeen matkaaville venäläisille (Haapaniemi, ym. 2003, 182). Venäläiset eivät tee uudenvuodenlupauksia niin kuin suomalaiset. Keskiyön aikana Venäjällä voidaan tehdä kaikenlaisia uudenvuoden taikoja. Kellon lyödessä kaksitoista kertaa on tapana toivoa jotakin mieleensä, ja se toteutuu. Yksi taioista on sellainen, että toive kirjoitetaan paperille, joka poltetaan kellonlyöntien aikana. Tuhka sekoitetaan samppanjalasiin ja juodaan (Kinnunen & Remahl 2014). Itselläni on tapana kellon lyödessä kaksitoista kertaa toivoa jotain, joka on jäänyt tavaksi siitä saakka, kun olin pieni. Tuhkaa en sentään juo, vaikka kokemuksena se saattaa olla mielenkiintoinen.

Juliaanisen kalenterin joulukuun 7. tammikuuta on virallinen vapaapäivä. Venäjän tammikuun alun pitkät vapaat johtuvat näiden erilaisten kalentereiden suomista vapaapäivistä ja työpäiviäkin siirrellään joko eteen tai taaksepäin, jotta vapaat olisivat yhtäjaksoisia. (Haapaniemi, ym. 2003, 183.) Vuonna 2005 Venäjällä otettiin käyttöön viisipäiväinen uuden vuoden loma, joten kesälomien vastapainoksi tuli talveenkin pitkä yhtenäinen loma. Venäjällä on käytäntö, että jos juhlapäivät sattuvat lauantaille tai sunnuntaille, niin niitä seuraavat arkipäivät ovat vapaapäiviä. Vanhaa kirkollisen kalenterin mukaista uutta vuotta 14. tammikuuta vietetään enää lähinnä hyvänä tekosyynä kutsua vieraita kylään syömään ja juomaan. Minkäänlaista virallista asemaa tällä juhalla ei ole. (Suomi-Venäjä-Seura 2014.)

Muita samoja juhlia, joita vietetään sekä Suomessa, että Venäjällä ovat laskiainen ja pääsiäinen. Niitä vietetään samaan aikaan kuin Suomessakin. Perinteisiä laskiaisruokia Venäjällä ovat muun muassa blinit eli letut ja niiden kanssa tarjottava musta tai punainen kaviaari, suolakurkku, hunaja ja smetana. Pääsiäinen on ortodoksisen kirkon suurin juhla. Pääsiäisen vietto jatkuu helatorstaihin asti eikä ainoastaan pitkästä perjantaista toiseen pääsiäispäivään kuten luterilaisessa kirkossa. Perinteisiä pääsiäisruokia ovat muun muassa kulitsa eli pääsiäisleipä, pasha eli makea rahka-kermajälkiruoka ja sipulilla värjätyt kananmunat. (Haapaniemi, ym. 2003, 183–185.)

Vierailut venäläiseen kotiin ovat myös tavallaan osa juhlaperinnettä. Venäläisten vieraanvaraisuus on laajasti tunnettu. Heitä pidetään ystävällisinä ja anteliaina isäntinä. Venäläinen isäntäväki tekee kaiken mahdollisen, jotta vieras viihtyisi. Venäläisen tavan mukaan vieraanvaraisuus tarkoittaa myös runsasta tarjoilua. Ruokapöytä on täynnä kauden herkuja. Kun venäläinen kutsuu kylään, hän tarjoaa aina aterian. Venäjällä ei kutsuta kahville niin kuin Suomessa. Suomalaiseen kotiin ”iltakahville” kutsuttu venäläinen hämmästyy todella, kun tarjolla onkin vain kahvia, voileipiä ja makeita leivonnaisia. Joskus ei tätäkään. Jos kutsuja todellakin tarkoittaa vain kahvihetkeä, siitä on hyvä etukäteen mainita venäläiselle vieraalle ja selittää sen olevan Suomessa yleinen tapa. Kun Venäjällä kutsutaan ”teelle”, se voi merkitä tukevaakin syömistä (Haapaniemi, Moijanen & Muradjan 2003, 129).

Ei ole mikään yllätys, että viisumipalvelukeskuksen työmäärä lisääntyy huomattavasti aina vuodenvaihteen pyhien myötä. Niiden aikana myös ylitöitä tarjotaan kaikille hakukille, sillä täytyyhän kaikkien Suomen hiihtokeskuksiin ja kylpylöihin uuden vuoden ajaksi tahtovien venäläisturistien päästä Suomeen. Hakemusten lisääntynyt määrä näkyy pitkälle tammikuun alkuun, jonka jälkeen hakemusten jättötahti hidastuu huomattavasti. Venäläisten pitkien vapaiden vuoksi ja Pietarin konsulaatin ollessa niiden ajan kiinni viisumipalvelukeskukseen saattaa tulla päiviä, jolloin hakemukset loppuvat jo aamutuimaan, mutta tällainen tilanne ei kestä pitkään. Muut ruuhka-ajat ovat luonnollisesti pääsiäinen. Myös kesäaika on osoittautunut kiireiseksi hakemusten osalta.

Tapa juhlistaa uuttavuotta venäläisittäin on vahvasti ollut läsnä omassa elämässäni. Vasta viime aikoina olen hieman poikennut kyseisestä perinteestä. Melkein jokaisen uudenvuodenaaton olen viettänyt Suomessa ja edelleen hämmästyttää, miten ”tyynesti” se otetaan vastaan verrattuna venäläisten tapaan. Tyyneydellä tarkoitan esimerkiksi tapahtumien ja konserttien puuttumista. Miten voi ottaa uuden vuoden vastaan nukkuessa? Olen muutaman uudenvuoden ottanut vastaan Venäjällä, jossa menoja ja tunnelmaa riitti. Sitä tunnetta yritetään myös saada aikaiseksi omassa perheessä notkuvilla ruokapöydillä ja seuraamalla televisiosta erinäisiä konsertteja.

Pienempänä suorastaan vaadittiin, että veisin kavereille mennessäni heille edes suklaata, ei voinut kuvitellakaan menevänsä ilman ”tuliaisia”. Vieraanvaraisuus on siis paljon voimakkaampaa kuin Suomessa. Vaikka tulisi käymään vain muutamaksi minuutiksi, on ehdottomasti tarjottava suuri variantti ruokaa.

4.5 Nimet ja kieli

Venäjän kieli muodostuu lähisukulaistensa valkovenäjän ja ukrainan kanssa slaavilaisten kielten itäslaavilaisten ryhmän. Slaavilaiset kielet puolestaan kuuluvat yhdessä germaanisten, esimerkiksi saksan ja ruotsin, ja romaanisten, esimerkiksi ranskan ja italian kielten kanssa indoeurooppalaisiin kieliin. Venäjää puhuu äidinkielenään noin 180 miljoonaa ihmistä. Venäjän kielen kirjoitus ns. kyrillinen kirjoitus, perustuu alun perin muinaiskirkkoslaavin kieltä varten luotuun kirjoitukseen, joka puolestaan pohjautuu kreikan kielen kirjaimiin. (Kukkonen 1996, 11.)

Aikojen kuluessa venäjään on lainautunut sanoja myös vieraista kielistä. Venäjä onkin ollut suopea lainasanoja kohtaan, joten venäjää opiskeleva oppii helposti suuren määrän sanoja, jos ennestään osaa germaanisista tai romaanisista kieliä. Erityistä apua venäjän opiskelussa on myös suomen kielestä, sillä suomeen on lainautunut venäjästä aikojen kuluessa suuri määrä sanoja. Joissakin tapauksissa sanan tunnistaminen voi olla hankalaa, joskus sen merkityskin on toinen kuin venäjässä. Lainattujen sanojen joukossa on neutraalien sanojen lisäksi murre sanoja, negatiivissävyisiä sanoja sekä slangisanoja. (Kukkonen 1996, 12–13.) Näistä muutamia olen listannut alla:

<i>будка</i>	koppi (putka)	<i>место</i>	paikka (mesta)
<i>вода</i>	vesi (voda)	<i>тюрьма</i>	vankila (tyrmä)
<i>вор</i>	varas (voro)	<i>зонтик</i>	sateenvarjo (sontikka)

Kuva 3. Suomen venäjän kielestä lainatut sanat

Venäjän kielessä intonaation merkitys on erityisen tärkeä, koska hyvin usein viestin oikea ymmärtäminen on riippuvainen oikeasta sävelkulkuhahmosta. Intonaatio koostuu seuraavista tekijöistä: sävelkorkeus, äänen voimakkuus ja sävy sekä äänteiden kesto. Intonaation avulla voidaan osoittaa erilaisia tunnetiloja sekä ilmaista suhtautumista tarkoitteeseen, esimerkiksi hämmästyksiä, ärtymystä, ihastusta tai mielihyvää. Suomalainen puhe on hyvin monotonista ja tasapaksua venäjään verrattuna, joten intonaation merkitystä ei voi olla korostamatta liikaa. Intonaation sanotaankin olevan venäjän kie-

len keskeisimpiä ilmaisukeinoja. (Kukkonen 1996, 14–15.) Itse saatan puhua suomea liian nopeasti ja venäjää liian hitaasti, suomea liian hiljaa ja venäjää liian äänekkäästi. Kielessäni kuitenkin vallitsee tietty suomalaisuuteen vivahtava aksentti, mikä paljastaa minun puhuvan paremmin suomea.

Entä miten venäjän kieli kohtelee naista? Onko se tasapuolinen sukupuolten suhteen? Asiaan ei ole yksinkertaista vastausta. Maskuliinimuoto edustaa kielessä sekä ihmistä yleensä, että miestä. Venäläiset itse eivät näe tässä asiassa mitään naista alistavaa, vaan päinvastoin erityinen naista osoittava sana korostaa naisen erityisyyttä. Venäjällä ei ole tapana toistaa molempia ammattinimityksiä kuten saksassa. (Vihavainen 2008, 43). Toisaalta Suomessakaan ei sanota opettajatar, vaan opettaja-nimitystä käytetään molemmista sukupuolista.

Suomen kielessä äänneasu ja kirjoitusasu vastaavat pienin poikkeuksin toisiaan, englannin ääntämiselle taas ei voida antaa selkeitä yleispäteviä sääntöjä. Venäjä sijoittuu näiden kahden ääripään väliin, lähemmäksi kuitenkin suomen päätä. Suomen kieli on taivutusmuotoja suosiva kieli, kun taas ruotsin ja englannin taivutusjärjestelmä on hyvin niukka, minkä tähden tarvitaan erilaisia prepositiorakenteita. Venäjä sijoittuu näiden kahden ääripään väliin: taivutusmuotoja on vähemmän kuin suomessa, mutta enemmän kuin englannissa tai ruotsissa (Kukkonen 1996, 18). Venäjä on mielestäni yleisesti ottaen helppo kieli oppia, mutta on ymmärrettävää, miksi sen oppiminen saatetaan paikoin olla hankalaa. Voi olla niinkin, että pidän sitä helppona kielenä oppia juuri sen takia, koska olen oppinut puhumaan sitä heti pienestä lähtien. Liikkumisen ilmaisemisellekin on todella monta eri tapaa ja on tiedettävä esimerkiksi millä kulkuneuvolla kuljetaan, jotta voi käyttää oikeaa verbiä.

Jokaisella venäläisellä on etunimi, isännimi ja sukunimi. Toisin kuin Suomessa, venäläisellä toinen nimi tulee aina isän mukaan. Taivutusmuodon määrää henkilön sukupuoli. Useimmista etunimistä on olemassa vakiintunut ns. lyhyt muoto, jota käytetään puhuttelussa, esimerkiksi Aleksandr taipuu muotoon Sasha ja Natalia Natashaksi. Suurimmalla osalla sukunimistä on erikseen maskuliini- ja feminiinimuodot. (Kukkonen 1996, 20.)

Venäläiset sinuttelevat paljon harvemmin kuin suomalaiset. Tässä suhteessa venäläistä kulttuuria voi verrata moniin eurooppalaisiin maihin, joissa teittely on sinuttelua huomattavasti yleisempää. Suomessa teittelyä kuulee harvoin ja itselleni se on vaike-

aa aloittaa, juuri sen vähäisen käytön vuoksi. Sen sijaan erilaisissa puhetilanteissa on hyvin tavallista käyttää keskustelukumppanin nimeä. Pelkällä etunimellä, sekin yleensä nimen lyhyellä muodolla, puhutellaan yleensä vain lapsia ja hyviä ystäviä. Perheen ja läheisen tuttavapiirin ulkopuolella olevia henkilöitä teititellään ja puhutellaan taval- lisesti etu- ja isännimellä. Yli 30-vuotiaista käytetään etu- ja isännimeä. Puhuttelussa voivat sinuttelu ja teitittely kulkea käsi kädessä. Vanhempi yleensä sinuttelee, nuo- rempi teitittelee. (Haapaniemi, ym. 2003, 59.)

Tuttavallisessa kanssakäymisessä venäläinen puhuttelee ulkomaalaista yleensä pelkäl- lä etunimellä, mikä ei kuitenkaan merkitse sinuttelua. Virallisissa yhteyksissä venäläi- nen käyttää ulkomaalaisesta vieraastaan sukunimeä ja sen edessä sanoja herra ja rou- va. Ero sinuttelun ja teitittelyn välillä on pieni, ja onkin mietittävä tarkkaan, missä ti- lanteessa aikoo jompaakumpaa käyttää unohtamatta kohteliaisuutta. (Kukkonen 1996, 20–21.) Muutama kymmenen sanaa venäjää, osuvimmat ja rakastetuimmat hokemat, kohteliaisuussanat ja arkiset välttämättömyydet murtavat jäätä jo erittäin paljon. Vie- raan sanomana asia hieman muuttuu, kuten Suomessakin. Jos osaa edes lukea kylttejä ja viittoa ja ostaa vesipullon ilman neuvomista, on jo paljon vapaampi. Puhumaan ja ymmärtämään oppiminen ei ole vaikeaa. Kirjoittaminen onkin sitten oma laulunsa. (Liukkonen 2013, 69–70.) Esimerkiksi 15 minuuttia Moskovan metrossa riittää va- kuuttamaan, että suullisen, visuaalisen ja kirjallisen viestinnän sekamelskassa venäläi- set suosivat suullista (Mole 2004, 330). Olen huomannut, että venäläiset harvoin ha- luavat aloittaa keskustelua englanniksi ja ilahtuvatkin paljon, jos suomalainen avaa keskustelun venäjäksi.

Yksi vaatimus on osata kyrilliset aakkoset, jotta viisumipalvelukeskukseen pääsee toi- hin. Ei tarvitse osata täydellisiä lakitekstejä tai muita vastaavia tekstejä, kunhan haki- jalla on riittävä venäjän kielen taito. Venäläisten nimiä on osattava lukea, sillä niistä- kin on olemassa monta eri litterointitapaa. Hämmennystä saattaa aiheuttaa esimerkiksi hakijan vanha passi, jossa etunimi Sergei on litteroitu nimellä Sergey tai sukunimi on ollut Savina, ja uudessa passissa se on Savyna. Viisumin myöntövaiheessa on oltava tarkkana tarkistettaessa, että oikean syntymäajan lisäksi molemmat nimet, sekä etu- et- tä sukunimi, ovat oikein. Isännimeä ei viisumiin tule.

Hakijalle soitettaessa on aina muistettava käyttää etunimen lisäksi isännimeä, etenkin soitettaessa vanhemmalle hakijalle. Se kuuluu hyviin tapoihin. Venäläinen ei yleensä

sanoa nimeään vastatessaan puheluun, joten puhelu on hyvä aloittaa kysymällä, onko puhelimesta oikea henkilö. Teitittely kuuluu asiaan, vaikka hakija olisikin nuori henkilö. Venäläisillä on hyvät puhelahjat ja he pystyvät helposti puhumaan pääsi pyörryksiin. Ymmärtäminen voi ymmärrettävästi olla jossain tilanteissa hankalaa, sillä viisumivirkailijat joutuvat käyttämään vierasta kieltä, mutta harjoittelun avulla oppii tunnistamaan, valehtelee hakija vai ei. Hakija saattaa valehdella esimerkiksi Suomessa vietetyn ajan kestosta tai kutsujastaan. Eivät venäläisetkään ole niin nopeita keksimään nopeaa valhetta, vaikka hyviä ovatkin puhumaan.

4.6 Aika ja raha

Venäjän aika on erilaista verrattuna suomalaiseen aikakäsitykseen. ”Kiirettä vaatii vain kirppujen jahtaaminen” on vanha venäläinen sanonta suhteesta ajankäyttöön. Eri-
lainen käsitys ajasta ja ajankäytöstä on ensimmäisiä asioita tapojen erilaisuudesta, joi-
hin suomalainen törmää etenkin asioidessaan perinteisen venäläisen liikemiehen tai -
naisen kanssa. Venäläisen ja suomalaisen aikakäsityksen eroja ei kuitenkaan tule
yleistää liike-elämän ulkopuolelle, vaikka ne eroavatkin toisistaan. (Haapaniemi, ym.
2003, 91.)

Venäläinen haluaa säilyttää joustavuuden ajankäytössään. Suomalainen taas haluaa ra-
tionalisoida sen suunnittelemalla ajankäytön pitkälti etukäteen. Sanonta ”aika on ra-
haa” on edelleen vieras venäläisessä kulttuurissa. Sen korostaminen saattaa jopa lou-
kata perinteistä venäläistä. Liike-elämän ulkopuolellakin otetaan kunnolla aikaa esi-
merkiksi jonkin asian juhlistamiseen, eikä poislähdöllä ole kiire. Venäläisellä harvoin
näkee kalenteria, johon merkitään sovittu tapaamisajankohta. Venäläiset haluavatkin,
että hyvissä ajoin, kaksi tai kolme viikkoa etukäteen sovittu tapaaminen varmistetaan
uudelleen muutamaa päivää ennen tapaamista. Venäläinen saattaa kysyä etukäteen ta-
paamisajankohdan sopivuutta muutamana eri ajankohtana. Kun vapaat ajankohdat il-
moitetaan, venäläinen olettaa niiden pysyvänkin vapaina eikä välttämättä valitse niistä
yhtä ja sovi tapaamista siihen, ellei näin erikseen ilmoita. Suomalaiseen tapakulttuu-
riin kuuluu pitää kiinni sovitusta ajankohdasta. Jos siihen tulee muutoksia, suomalai-
siin tapoihin kuuluu ilmoittaa niistä mielellään heti, mutta viimeistään parin päivän
varoitusajalla. (Haapaniemi, ym. 2003, 91–92.)

Venäläinen vuorokausiajoitus vastaa keski- ja eteläeurooppalaista. Venäläistä ei kan-
nata tavoitella työpaikaltaan aamukahdeksalta. Suomalainen puolestaan närkästy,

kun venäläinen asiakas soittaa hänelle illalla vielä klo 20:n jälkeenkin. Venäläinen toimistopäivä aloitetaan noin klo 10–11 ja lopetetaan vasta noin 19–20. Venäläiset ihmettelevät Suomessa aikaista lounasta, joka tarjoillaan jo klo 11, juuri kun venäläinen on saanut aamiaisen syötyä. (Haapaniemi, ym. 2003, 92.) Liike-elämän ulkopuolella ei ole tavatonta saada vieras kotiin iltamyöhään, kun taas Suomessa myöhäinen ilta on yleensä varattu rauhoittumiseen ja perheen kanssa oleskeluun. Venäläisten aikakäsitystä kuvailee myös määritelmä suurpiirteisyys. Kun suomalainen pyrkii ehdotamaan täsmällisyyteen kaikessa, venäläisen aikakäsitys on venyvämpi. Kello kaksi lähtevä linja-auto lähtee noin kello kaksi - ehkä viisi minuuttia aiemmin, ehkä kymmenen minuuttia myöhemmin. Pääasia, että lähtee. (Buuri & Ratschinsky 2000, 46.) Venäjältä puhuttaessa kliseeseen ”Maassa maan tavalla” on ehdottomasti lisättävä isoin kirjaimin kolmella huutomerkillä höystettynä - ”ja maassa maan ajalla” (Seppänen 2012, 118).

Venäläistä ja suomalaista aikakäsitystä voi hahmottaa alla (taulukko 3) olevan poly- ja monokronisten kulttuurien karkean jaottelun avulla, jonka tapatutkija Richard Lewis on tehnyt. Suomalaiset kuuluvat monokroniseen kulttuurivyöhykkeeseen, venäläiset puolestaan polykroniseen. Polykroniset kulttuurit ovat joustavia ja useita asioita voi tehdä samanaikaisesti usein ennalta suunnittelematta ja epäjärjestyksessä. Polykronisesta, moniaikaisesta kulttuurista tulevat ihmiset eivät noudata aikatauluja tai ole täsmällisiä. Monokronisissa kulttuureissa yksi asia tehdään kerrallaan ennalta suunnitellussa järjestyksessä. Monokronisessa, yksiaikaisessa kulttuurissa kasvaneet ihmiset elävät tiukasti aikataulutettua elämää. Täytyy kuitenkin muistaa, että kaikissa kansoissa ihmiset ovat yksilöitä, joita tulee arvioida myös yksilöinä. Yksilölliset erot ovat suuria myös Venäjällä. (Haapaniemi, ym. 2003, 93.)

Taulukko 3. Richard Lewisin aikataulukko

Monokroninen	Polykroninen
• sisäänpäin kääntynyt • kärsivällinen • hiljainen • keskittyy omiin asioihinsa • viihtyy yksin • työskentelee määräaikoina • työkeskeinen • noudattaa hyväksytyjä menetelmiä • vie loppuun tehtäväsarjan • puhelimessa lyhytsanainen	• ulospäin kääntynyt • kärsimätön • puhelias • utelias • viihtyy ryhmässä • työskentelee milloin vain • ihmiskeskeinen • käyttää hyväkseen suhteita • vie loppuun ihmissuhteisiin liittyvät toiminnot • puhuu vuolaasti tuntikausia

Venäläisten ajantaju esimerkiksi asiakaspalvelussa on varsin moninaista. Heti voi tarkoittaa kahta tuntia, viikon, parin kuluttua muutamaa kuukautta tai heti, tuota pikaa voi tarkoittaa puolta päivää. Perinteinen venäläinen on toiminut palveluammateissa juuri edellä kuvatulla tavalla. Uusi sukupolvi on kuitenkin muuttanut ajantajua. Erot maan sisällä, eri alueiden ja eri ihmisten ajantajussa voivat tällä hetkellä olla huomattavia. (Haapaniemi, ym. 2003, 95.)

Ajan merkitys ei juuri näy viisumipalvelukeskuksessa muuten kuin aikaerona. Pietarin päässä viisumivirkailijat tulevat kaksi tuntia aiemmin töihin ja aikaero täytyy huomioida soittaessa hakijalle. Pietarin pääkonsulaatissa on kuitenkin varmasti eri työskentelyrytmit ja tavat juuri kulttuurin takia. Se ei kuitenkaan häiritse viisumipalvelukeskuksen työskentelyä ollenkaan. Olen tottunut noudattamaan suomalaista ”aikasääntöä”. Olen mieluummin puoli tuntia etuajassa kuin myöhässä, toisaalta totun nopeasti myös venäläiseen suuripiirteisyyteen ja samalla kärsivällisyyteen Venäjällä ollessani.

4.7 Mies, nainen ja pukeutuminen

Venäjää kutsutaan nimellä Äiti Venäjä ja nimi onkin Venäjälle sopiva. Kun Venäjällä ei välttämättä pidetä naista suuressa arvossa työelämässä, sitäkin enemmän häntä arvostetaan tavallisessa, jokapäiväisessä elämässä. Venäjällä nainen on isoilla kirjaimilla nainen. Toisin kuin Suomessa, Venäjällä miehen ja naisen väliset suhteet ovat paljon perinteisemmät. Venäläinen nainen haluaa olla ja onkin ulkoisesti suomalaista lajikumppaniaan naisellisempi. Se näkyy sekä pukeutumisessa että käytöksessä. (Haapaniemi, ym. 2003, 143.)

Venäläinen nainen odottaa, että hänelle avataan ovi, avustetaan pois autosta ja autetaan takki päälle. Naiselle kuuluu myös sanoa kohteliaisuuksia, tuoda kukkia ja pieniä lahjoja (Haapaniemi, ym. 2003, 143). Suomessa tällaista tapahtuu vähemmän, mikä voi johtua mentaliteetistamme ja kulttuuristamme. Täällä sitä voidaan katsoa jopa oudoksuen ja miettiä, miksi mies tuo kotiin kukkia, kun taas Venäjällä nainen olettaa miehen tuovan niitä vain saadakseen naisensa hyvälle tuulelle. Venäjällä kukkien antaminen naiselle on kuitenkin, jos ei jokapäiväinen, mutta hyvin usein tapahtuva asia.

Suomalaiset naiset katsovat venäläisten naisten pukeutuvan liiankin naisellisesti, kun taas venäläiset naiset eivät ymmärrä, minkä takia suomalaiset eivät halua panostaa pukeutumiseensa. Kaikesta ulkonäköön liittyvistä asioista ollaan erittäin tarkkoja, olivat sitten vaatteet, kengät tai kampa. Myös venäläiset miehet ovat aidosti kiinnostuneita ulkonäköseikoista, eivätkä kulje tympääntyneen näköisinä kumppaneidensa kanssa kaupoissa. On jopa kyselty, onko Suomessa ihan tavallista, että suomalainen mies saattaa käyttää kymmeniä tuhansia euroja autoon, mutta säästelevät vaatteissa, kengissä ja tukanleikkuussa (Liukkonen 2013, 111).

Tuulipukuja ei Venäjällä käytetä. Tosin jo suomalaistunut venäläinen on oppinut niitäkin käyttämään eli omaksumaan toisen kulttuurin tavat ja normit. Venäjällä hyväksytään tyypillisen suomalaisen luotettavaan ulkomuotoon kuuluvat lippalakki, ryppyiset housut ja vääränväriset sukat. Siinä on jotain samaa kuin venäläisessä stereotyyppisessä, jonka virka-asuun kuuluvia tunnusmerkkejä ovat nahkatakki lisäksi kunnon karvalakki, musta puku ja ruskeat kengät. (Kallonen & Ketola 1996, 140.) Tuulipuvun ja strutsinsulkapuhkan välissä on paljon vaihtoehtoja, ja suurin osa ihmisistä elää Venäjälläkin sillä välillä. Näyttää siltä, että Suomeen tulevat venäläiset naiset suomalaistu-

vat jonkin verran ja toisaalta kaikenlainen lisääntynyt kansainvälinen kanssakäyminen on selvästi kehittänyt suomalaisten ilmiä (Liukkonen 2013, 112).

En kehtaa lähteä ulos pelkissä verkkareissa. Jopa lähikauppaan päälle täytyy laittaa ainakin farkut, jotta oloni ei olisi niin ”metsäläinen”. Tässä asiassa olen enemmän venäläisempi kuin suomalainen. En tosin sano, että suomalainen nainen ei osaisi pukeutua. Venäläiset osaavat sen omasta mielestäni paremmin.

Vastaavasti venäläinen mies haluaa näyttää olevansa mies ja eritoten herrasmies. Tässä suhteessa suomalainen ja venäläinen kulttuuri ei juuri eroa toisistaan. Tosin herrasmiesmäisyys korostuu enemmän juuri venäläisessä kulttuurissa. Mies on ”heikon ja avuttoman”, joksi venäläinen nainen itseään välillä kutsuu, tuki ja turva. Venäläinen mies saattaa jopa loukkaantua, jos hänen kohteliaisuutensa tai avuliaisuutensa torjutaan. (Haapaniemi, ym. 2003, 144.)

Mies on Venäjällä se, joka tuo leivän kotiin. On jopa mahdollista, että vaimo ei tiedä miehensä tuloista mitään, sillä naisen ei niistä kuulu tietääkään. Hän luonnollisesti uskoo miehensä pystyvän elättämään perheensä ja se riittää. Toisaalta naiset mielletään miesten maailmassa tiukasti roolinsa mukaan vain korkeilla koroilla käveleväksi mysteeriksi, joka ei ole kykeneväinen elämään itsenäisesti (Haapaniemi, Moijanen & Muradjan 2003, 144). Tasa-arvo ei siis ole vielä niin pitkällä kuin Suomessa, vaikka naisista onkin alettu arvostamaan yhä enemmän liikemaailmassa.

Yksi vahvimmin Äiti Venäjää kuvaavista asioista on Maatuska eli Matrjoška-nukke. Toisin kuin yleensä uskotaan, nukke ei ole perinteinen venäläinen lelu, vaan osa keksittyä perinnettä. Nimi Matrjoška tarkoittaa emäntää, pikku äitiä. Nuken viehätys piilee järjestyksen ja kokojen leikissä, ja lelua on helppo muunnella. Nuken tarkoitus on kuvata Venäjän keskeisyyttä toistensa sisään sijoitettuine pienenevine nukkeineen. Venäjä on yhtenäinen kokonaisuus, vaikka sillä on monia osia ja kokonaisuuksia. (Vi-havainen 2008, 152–153.)

4.8 Neuvottelut ja lahjat

Suomi ja Venäjä ovat toisilleen tärkeitä yhteistyökumppaneita. Neuvottelutekniikat ovat muovautuneet aikojen saatossa, mutta perusasiat, kuten neuvotteluihin valmistautumiseen ja jälkitoimiin liittyvät asiat on hyvä aina kerrata. Neuvottelujen eri vaiheet

ovat kaikilla tiedossa, enkä niitä lähde listaamaan tässä opinnäytetyössä sen tarkemmin, vaan keskityn enemmän venäläisten neuvottelutapaan.

Luultavasti tärkein asia venäläisten kanssa neuvoteltaessa on muistaa, että tavoitteista pitää olla valmis joustamaan neuvottelujen kuluessa. Joustovara on ehdoton. Venäläinen ei ymmärrä neuvotteluja, joissa hinta on lyöty lukkoon jo ennen neuvottelujen alkua. Toinen tärkeä seikka on asiakirjat. Neuvottelujen valmistautumiseen kuuluu tarvittavien esitteiden ja asiakirjojen kokoaminen ja mahdollinen kääntäminen. Venäläiset ostajat, kuten muutkin ostajat, priorisoivat omalla äidinkielellään tehtyjä asiakirjoja. Virallisen sopimuksen kieli sovitaan neuvotteluissa etukäteen. Tuote-esitteissä ei riitä, että ne on käännetty venäjäksi. Ne on hyvä tehdä venäläisten mainos- ja makutottumusten mukaisiksi, sillä ne eroavat suomalaisista. (Haapaniemi, ym. 2003, 207–208.)

Tilanteesta riippuen neuvotteluissa on hyvä olla mukana toinenkin henkilö samasta yrityksestä tulkin ja pääneuvottelijan lisäksi. Nuorten venäläisten liike-elämän edustajien englannin kielen taito on yleisesti hyvä. Vanhempi sukupolvi osaa huonommin vieraita kieliä. Suurin osa neuvotteluista käydään edelleen venäjäksi ja vain pieni osa englanniksi. Suomalaista ”suoraan asiaan” -tapaa ei pidetä korrektina Venäjällä. On tapana ensin kysellä kuulumiset. Henkilökohtaiset asiat luovat henkilökohtaisen kontaktin. (Haapaniemi, ym. 2003, 208–212.) Venäjällä on erittäin tärkeää, että small talkin avulla viestitään, että ”minä olen ystävällinen sinulle” (Buuri & Ratschinsky 2000, 52). Venäläistä ostajaa on osattava kuunnella koko neuvottelujen kulun ajan. Tilanteeseen tulee reagoida nopeasti. Venäläiset pitävät suomalaisia hitaina reaktioiltaan. Toisaalta suomalaisia arvostetaan siitä, että he pitävät sen, minkä lupaavat. (Haapaniemi, ym. 2003, 212.)

Suomalaiset ovat neuvotteluissa etenemisessään tiiviimpiä, suoraviivaisempia ja systemaattisempia. Venäläisen puhekulttuurin runsaus tulee esiin myös neuvottelutilanteissa. Venäläinen miettii puhuessaan, pohdiskelee ääneen asiaan vaikuttavia seikkoja eri näkökulmista. Suomalainen taas miettii ensin ja sanoo ajatuksensa sen jälkeen valmiiksi tiivistettynä ja pohdittuna. (Haapaniemi, ym. 2003, 208–214.) Venäläiset ovat tunnettuja hyvistä neuvottelutaidoistaan ja länsimaiset pitävät yleensä neuvottelua venäläisten kanssa vaikeana. Suomalaiset ovat taas venäläisiä joustavampia neuvotteluissa. (Buuri & Ratschinsky 2000, 57–58.)

Usein venäläiset päättävät tapaamisen yhteenvetoon, jossa lyhyesti todetaan se, mistä on keskusteltu ja mitkä ovat seuraavat vaiheet ja kuka tekee mitäkin. Olisikin hyvä, jos tapaamisen jälkeen vielä viikon sisällä olisi kontakti venäläiseen osapuoleen. Tällöin voisi kiittää tapaamisesta, ja kertoa, että asioita ollaan viemässä eteenpäin. Mikäli aikaa tapaamisesta kuluu 3 - 4 viikkoa ilman yhteydenottoa, niin venäläinen tekee helposti johtopäätöksen, että asia ja käydyt neuvottelut tai sovitut jatkotoimet on unohdettu tai lopetettu (Venäjän liiketoiminnan perusopas 2009, 100).

Lahjan ja lahjuksen eroja punnittaessa on muistettava, että Venäjä on pienten lahjojen maa. Lahjojen antaminen on Venäjällä huomattavasti yleisempää kuin Suomessa. Lahjoja ei anneta vain hyvälle ystäville vaan eri tahoille, joiden kanssa asioita hoidetaan. Pienet lahjat kuuluvat venäläiseen kulttuuriin laajemmin kuin suomalaiseseen. Venäläinen virkamies saattaa kokea jopa loukkauksena, jos häntä ei muisteta millään tavalla, vaikka asioita on hoidettu hänen kanssaan useamman kerran. Liike-elämän keskinäisessä kanssakäymisessä annettavista lahjoista puhutaan liikelahjoina. Henkilökohtaiset lahjukset eivät kuitenkaan ole poissuljettu mahdollisuus liike-elämässäkään. (Haapaniemi, ym. 2003, 109–110.)

Lahjojen antaminen isännille ja vieraille kuuluu venäläiseen tapakulttuuriin olennaisesti niin liike-elämän puolella kuin yksityiselämässäkään. Jos ei tunne maan lahjakulttuuriin liittyviä tapoja, voi erehtyä pahasti ja vahingoittaa liike- ja ystävyys-suhteita, tai ainakin pahoittaa venäläisen mielen ja antaa itsestään omituisen vaikutelman. Liikeneuvottelujen yhteydessä ensimmäisessä tapaamisessa riittävät yritys-esitteet ja pienet yrityslogolla varustetut lahjat. Sama pätee myös suomalaisessa kulttuurissa. (Haapaniemi, ym. 2003, 119.)

Venäläinen maku on useimmiten melko erilainen kuin suomalainen. Suomessa arvostapidetty, pelkistetty ja kallis esine herättää monissa venäläisissä kummastusta karuutensa ja koristeiden puutteen takia. Venäläisen sanonnan mukaan hyvä lahja on sellaista, mitä ei voi syödä, ei raaski heittää pois ja jolla on käyttöä. Venäläiset voivat hyvin viedä vieraisille mennessään tuliaisiksi itse leivotun kakun, muita leivonnaisia, omalla datšalla eli kesämökillä kasvatetuista vihanneksista tehtyjä säilykkeitä, kauniin suklarasian, hyvää vuosikertaviiniä tai harvinaista likööriä. (Haapaniemi, ym. 2003, 121.)

Taulukko 4. Hyvät ja huonot liikelahjat

Hyvät	Huonot
• taidekirja • suomalaista lasia • graavilohta • makeisia • hopea- ja nahkaesineet • taidekeramiikka	• veitsi tai puukko • rihkama • oudon makuiset juomat ja ruoat • liian intiimit lahjat

Yllä olevasta (taulukko 4) taulukosta käy ilmi hyvät suomalaisten tuliaisideat venäläisille. Veitsen tai puukon antaminen ei ole kiellettyä, mutta sen antaminen lahjaksi pitää ajoittaa oikein. Sen vastaanottaminen tuo venäläisen uskomuksen mukaan huonoa onnea. Jos välttämättä haluaa lahjoittaa teräaseen isäntäväelle, venäläinen tapakulttuuri neuvoo ojentamaan sen vierailun loppupuolella isännille tarkoitetun maljapuheen päätteeksi. Silloin on hyvä muistaa tuoda julki se, että lahjanantaja tietää veitsen tai puukon lahjoittamisen olevan huono tapa Venäjällä, mutta ei Suomessa. (Haapaniemi, ym. 2003, 121.)

Sopimattomia lahjoja ovat liian halvat tavarat eli rihkama, Venäjällä vaille käyttöä olevat käyttöesineet, esimerkiksi yksityissaunaan tarkoitetut tuotteet ja liian oudon makuiset ruoat ja juomat, esimerkiksi salmiakilla maustettu Koskenkorva. Vain hyvin läheisille ihmisille voi antaa lahjaksi solmion, paidan, vyön, käsilaukun ja kosmetiikkaa. Lahjan sisällön fyysinen läheisyys määräytyy sen mukaan, miten lähelle ihminen päästää lahjan antajan. Vältettäviä lahjoja ovat myös ikonit ja pyhäinkuvat. (Haapaniemi, ym. 2003, 126.) Mikäli lahjaksi ajatellaan väkeviä juomia, tyypillinen suomalainen juoma voi sopia tai sitten laatuviski tai laatukonjakki (Venäläisen liiketoiminnan perusopas 2009, 103). Yhtenä esimerkkinä viisumipalvelukeskuksen saamista lahjoista voidaan mainita itse tehdyt ruoat, kuten säilykkeet. Pietarista on usein myös tapana tuoda venäläisiä konveheteja piristämään kahvihetkeä.

4.9 Puhekulttuuri ja viestintä

Ei varmaankaan ole parempaa esimerkkiä kahdesta eri puhekulttuurista kuin suomalainen ja venäläinen puhekulttuuri. Voi jopa sanoa, että nämä kaksi kulttuuria ovat toistensa ääripäitä. Suomalaisten kommunikaatiotyyli on vaatimaton: ei erotuta joukosta, ei käytetä nimiä vaan passiivimuotoa. Venäjällä tätä pidetään epäkohteliaana. Venäläiset eivät ole vaatimattomia eivätkä ymmärrä muidenkaan vaatimattomuutta. Lähes jokaisella venäläisellä on hyvä oratorinen kyky eli hyvät puheenlahjat. Venäläisten kanssa on helppo tulla toimeen kommunikoitaessa, sillä he ovat puheliaita ja vilkkaita. Venäläisiltä ei saa lyhyttä vastausta, vaan pitkän selostuksen. Yksinkertaiseenkaan kysymykseen ei siis tule odottaa lyhyttä vastausta. (Buuri & Ratschinsky 2000, 34–35.)

Kulttuurien välisessä viestinnässä sanakirjan merkitystä tärkeämpi on sanojen sosiaalinen merkitys. Erilaisia arvoja ja asenteita liittyy eri kulttuureissa myös sellaisiin sanoihin kuin ”perhe”, ”ystävä”, ”vapaus” ja ”hiljaisuus”. Sanat ”kyllä” ja ”ei” käsitteellään eri tavalla eri kulttuureissa. Suomessa sanat ”kyllä” ja ”ei” ovat yleensä ehdottomia, kun taas Venäjällä ne eivät ole. Esimerkiksi sanaan ”ei” voi sisältyä vihje ”ehkä.” Suomalaisen tulisi ottaa huomioon, että venäjän kielestä puuttuvat kokonaan muun muassa sanat ”yksityisyys”, ”pitää hauskaa”, ”tehokkuus” ja ”haaste”. Jos ei tästä ole tietoinen, kommunikointitilanteet hankaloituvat (Buuri & Ratschinsky 2000, 36). Monien brittien tapaan venäläiset sanovat mieluummin liian vähän kuin liian paljon. Kun me sanoisimme ”ei hassumpi” tarkoittaessamme ”hyvä”, venäläinen käyttääkin ilmausta ”normaali” (Mole 2004, 331).

Puheaktit ovat kielellisen keinoin toteutettuja toimintoja tai tarkoituksia, kuten anteeksipyyttämistä, varoittamista, kutsumista ja kehottamista. Suomalaiselle viestinnälle tyypillistä on suoruus, ja tämä on yksilöllisen kulttuurin tunnusmerkki. Suomalainen kulttuuri luokitellaankin yksilölliseksi kulttuuriksi. Eräs suomalaisen kulttuurin perusarvoista on rehellisyys. Viestintätilanteissa rehellisyys ilmenee muun muassa suoruu- tena. Suoruus voidaan kokea epäkohteliaaksi. Lisäksi suomalaiset eivät käytä tarpeeksi sanoja ”ole hyvä” ja ”anteeksi”, mitä toisaalta taas venäläiset toistavat puheessaan paljonkin. Tämä lisää tyyli-tyydyden vaikutelmaa entisestään. Intonaatio, painotus, äänen korkeus ja voimakkuus ovat eräänlaisia keskustelun ”vaihteita”. Ne vievät keskustelua näkymättömästi eteenpäin liittämällä ideoita toisiinsa ja ilmoittamalla, mitä puhuja pi-

tää tärkeänä, miten hän suhtautuu siihen ja mitä hän sanoo. (Haapaniemi, ym. 2003, 35.)

Suomalaiset kauhistelevalt joskus esimerkiksi sitä, miten huonosti ja epäkohteliaasti venäläisissä kaupoissa, kahviloissa tai vaikkapa terveyskeskuksissa palvellaan asiakkaita. Samanaikaisesti venäläiset osaavat olla hyvin kohteliaita ja ystävällisiä tuttavien kanssa. Tämä ero johtuu siitä, että Venäjällä erotetaan selvästi toisistaan julkinen ja yksityinen sektori. (Vihavainen 2008, 93.)

Suomalaiset ovat kuuluisia pitkistä tauoistaan lauseiden tai argumenttien välissä. Tauot käsitetään virheellisesti usein tyhmyytenä tai siten, että ettei henkilöllä ole enää sanottavaa (Buuri & Ratschinsky 2000, 37). Venäläisillä hiljaisia hetkiä ei juuri tule. Toisaalta suomalaisten taitoa kuunnella arvostetaan venäläisten keskuudessa, mutta täydellistä hiljaisuutta ihmetellään. Suomalaisten vähäpuheisuus ja pitkät tauot saateen kokea jopa kiusallisina. (Haapaniemi, ym. 2003, 35.)

Suomalaista ja venäläistä puhekulttuuria voi myös verrata high-context- ja low-context-kulttuurikäsityksen avulla. Low-context-kulttuureissa kielellisen viestin merkitys korostuu ihmisten välisessä kanssakäymisessä. Sanojen odotetaan suhteellisen tarkasti vastaavan sitä, mitä tarkoitetaan. High-context-kulttuureissa vain osa informaatiosta ilmaistaan kielellisesti. Suomalaiset ovat enemmän high-context-kulttuuriin taipuvaisia. Suurin osa viesteistä ”luetaan” ympäristöstä, kontekstista: henkilöstä, hänen ei-kielellisestä käyttäytymisestään ja muista vuorovaikutustilanteeseen liittyvistä ja siinä ilmenevistä tiedoista ja vihjeistä. (Haapaniemi, ym. 2003, 36.)

Venäläiset rakastavat puhumista, eivätkä anna helposti puheenvuoroa. Keskeyttäminen on yleistä, eikä siitä saa suuttua. Suomalaisten mielestä on epäkohteliaasta keskeyttää toisen puhe. (Haapaniemi ym. 2003, 36). Venäläiset kehuvat itseään ja kaikkea ympärillään. Kehuminen kuuluu kohteliaisuuteen eikä vaatimattomuutta käsitetä (Buuri & Ratschinsky 2000, 38). Kohteliaisuudet kuuluvat sivistyneeseen venäläiseen kielenkäyttöön. Niitä viljellään enemmän kuin Suomessa. (Haapaniemi ym. 2003, 29).

Yksi viestinnän alueista on non-verbaalinen viestintä. Ei-kielellisesti viestittävät eleet ja ilmeet vaihtelevat kulttuurista riippuen. Monet ei-kielellisten viestinnän perusteet opitaan jo lapsena. Liikkeiden ja eleiden merkitys on kulttuurikohtaista. Tutkimusten mukaan informaation välityksestä vain 10 % välittyy sanojen avulla. Muiden ääneen

liittyvien viestien välityksellä, intonaation, äänen voimakkuuden ja rytmin informaatioista välittyy noin 30 %. Yli puolet, 60 %, välittyy non-verbaalisen viestinnän eli ilmeiden, eleiden, asennon, katseen ja puhujan ulkoisen olemuksen pohjalta. Ensivaikutelma luodaan juuri non-verbaalisen viestinnän avulla. (Haapaniemi ym. 2003, 17.)

Venäläiset ovat sentimentaalisia ja toisin kuin suomalaiset myös ilmaisevat tunteensa. Jos venäläinen suuttuu jostakin, hän ei istu nurkassa mököttämässä, kuten suomalainen, vaan purkautuu, räiskyy ja leimuaa (Buuri & Ratschinsky 2000, 46). Venäläinen ihminen on ennen kaikkea emotionaalinen. Hänen käyttäytymistään ja ajattelutapaansa voidaan paljon selittää siltä pohjalta. Vielä pitemmälle voidaan sanoa, että venäläistä ihmistä voi ymmärtää vain, jos osaa tulkita hänen tunteitaan (Seppänen 2012, 115). Leena Liukkonen kirjoittaa Venäläiset tulevat! -kirjassaan (2013, 146) seuraavasti:

Kun puhun venäjää, ääni kohoo, puhun kovempaa, dynaamisemmin, olen vahvemmin, suomalaiseen minääni verrattuna melkein aggressiivisesti läsnä. Reagoin nopeammin, nauran, ja murjotan helpommin, elehdin vilkkaammin, vaikenen monin eri tavoin.

Yllä oleva sitaatti kertoo paljon minusta. Sitä on vaikea kuvailla, mutta käyttäytymisen tietyllä tavalla muuttuu sitä mukaa, millä kielellä sattuu puhumaan. Huomaan myös olevani tavallista emotionaalisempi ja koen asiat voimakkaammin. Joissakin asioissa olen kuitenkin passiivisempi. Minua eivät esimerkiksi häiritse hiljaiset hetket yhtään enkä ole äänessä koko ajan.

Suomalaisten non-verbaalin viestinnän sanotaan olevan suppeaa verrattuna esimerkiksi etelämaalaisiin. Suomalaiset eivät huido ja vatkaa käsiään puhuessaan. Suomalaisen vakavan perusilmeen sijaan on hyvä opetella myönteinen ja iloinen ilme. Venäläiset hymyilevät harvoin virallisessa tilanteessa, koska hymyileminen ei ole muodollisissa tilanteissa kunnioittava tapa. Epämuodollisissa tilanteissa venäläiset hymyilevät paljon, millä viestitään, että tilanne on hallinnassa. Sekä venäläisten että suomalaisten tapana on katsoa suoraan silmiin. Intensiivinen, pitkä tuijotus koetaan kiusalliseksi molemmissa kulttuureissa. Venäläisiin verrattuna suomalaiset katsovat keskusteltaessa toista silmiin astetta intensiivisemmin. (Haapaniemi, ym. 2003, 20.) Toisaalta katsekontakti on Suomessa nopea ja venäläiset tuijottavat pitkään (Buuri & Ratschinsky 2000, 40).

Läheisyyden ja koskettamisen tarve vaikuttaa joiden tutkijoiden mukaan olevan suurempi high-context-kulttuureissa kuin low-context-kulttuureissa (Buuri & Ratschinsky 2000, 39). Venäläiset koskettelevat toisiaan paljon. Koskettelulla ilmaistaan, että asiat sujuvat ja yhteisymmärrys on saavutettu. Käden asettaminen keskustelukumppanin käsivarrelle tai käsivarren kiertäminen kumppanin ympärille ovat ystävällisiä eleitä. Venäläiset koskettelevat vieraitakin ihmisiä. Venäjällä on hyvin tavallista kulkea käsikynkkää. Äiti ja poika, ystävykset ja samaa sukupuolta olevat henkilöt saattavat kulkea käsikoukkua kadulla ilman sen kummempaa merkitystä. Suomessa venäläisen tunnistaa tästä eleestä jo kaukaa. (Haapaniemi, ym. 2003, 1.) Venäläinen yhteiskunta on läheisen kontaktin ja koskettelu-yhteiskunta (Buuri & Ratschinsky 2000, 39). Itsekin saatan ottaa äitiäni käsikynkästä, enkä näe siinä mitään noloistuttavaa.

Kehonkieli on tärkeä venäläiselle. Toisin kuin pohjoiseurooppalaisessa kulttuurissa, venäläisessä kulttuurissa ollaan ihmistä lähellä. Suomalaisen silmiinkatsomisetaisyys esimerkiksi hississä on metri. Jos ventovieras hakee katsekontaktia sitä lähempänä ollessaan, suomalainen tulkitsee sen tungetteluksi tai flirtiksi. Keskusteluetaisyys venäläisten kesken on suomalaiseen verrattuna hyvin pieni. ”Hiljaiseksi tangoksi” kutsutaan liikehdintää, joka syntyy, kun kaksi eri keskusteluetaisyyteen tottunutta keskustelija - toinen pyrkii lähemmäs kumppania ja toinen samanaikaisesti perääntyy. Erittäin kiusallisena suomalainen pitää tilannetta, jossa hän ei pääse perääntymään eikä poistumaan ja venäläinen tulee kosketusetäisyydelle ja jopa koskettaa häntä. (Haapaniemi, ym. 2003, 18–19.)

Venäläinen ei mielellään istu yksin, kun taas tutkimusten mukaan suurin osa suomalaisista ei istu ravintolassa tai julkisissa kulkuneuvossa vieraan ihmisen viereen tai samaan pöytään, jos muualla on tilaa istua. Jos on pakko istua vieraan ihmisen viereen, siitä siirrytään pois heti, kun vapautuu paikka muualla. Venäläinen kokisi tämän henkilökohtaiseksi loukkaukseksi ja ihmettelisi, haiseeko hän pahalle vai loukkasiko jotenkin muuten tätä suomalaista. (Haapaniemi, ym. 2003, 18–19.) Suomalaiset ovat siis varsin tilaa vaativia ja kosketusarkoja (Buuri & Ratschinsky 2000, 39). Tässä asiassa olen todellinen suomalainen, sillä etsin ensin vapaan yksittäispaikan, ennen kuin istuudun jonkun toisen viereen. Täytyy muistaa, että ihminen on yksilö, eivätkä kaikki ihmiset ole samanlaisia, suomalaisetkaan, meidän maineestamme huolimatta.

5 KYSELY VIISUMIVIRKAILIJOILLE

5.1 Toteutus

Viisumipalvelukeskuksessa käytetään Webropol-ohjelmaa, joka on sähköinen järjestelmä datan analysointiin, internetissä tehtäviin kyselyihin ja tilastolliseen analysointiin (Webropol 2013). Webropolin avulla on helppo tehdä raportteja ja kvantitatiivisia analysointeja. Viisumipalvelukeskuksessa Webropolin avulla kerätään jokaisen viisumivirkailijan päivän aikana myöntämät, keskenjääneet, kumotut ja kielteiset viisumipäätökset ja niistä laaditaan tilastot kehityksen seuraamisen helpottamiseksi. Ohjelman avulla kerätään myös mahdolliset Elvis-järjestelmän liitedokumenteissa olevat virheet järjestelmien käytettävyyden parantamisen vuoksi. Yrityksen sisäiset kyselyt tehdään myös tämän ohjelman avulla.

Esimerkiksi kesällä 2013 tehtiin kesäapulaisille kysely marraskuun ja joulukuun kausiapulaispaikkojen kiinnostuksesta. Juuri tästä syystä päädyin kyselyn tekemiseen haastatteluiden sijaan, koska sähköisellä kyselyllä tarvittavan tiedon kerääminen onnistuu vaivattomammin ja nopeammin ja vastaukset ovat hetkessä käsissäni. Itselläni ei ole oikeuksia käyttää ohjelmaa, joten käännyin yhden työntekijään puoleen, jolla on tunnukset järjestelmään ja joka laatii suurimman osan keskuksen kyselyistä. Yhteistyössä hänen ja työnantajieni kanssa laadimme kysymykset, ja sain vapauden suunnitella kyselylomakkeen ja vastauskentän muodon. Kyselylomakkeen kysymykset ovat sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä. Halusin toisaalta napakoita vastauksia mutta antaa myös tilaa vastata omin sanoin.

Liitedokumenttien ymmärtäminen

1. Mitkä liitteet ovat vaikeimpia sisällön ymmärtämisen suhteen? *

2. Koetko, että ymmärrät sisäpassin rekisterimerkinnät riittävän hyvin? *

☐ kyllä

☐ en

Kuva 4. Kysely liitedokumenttien ymmärtämisestä

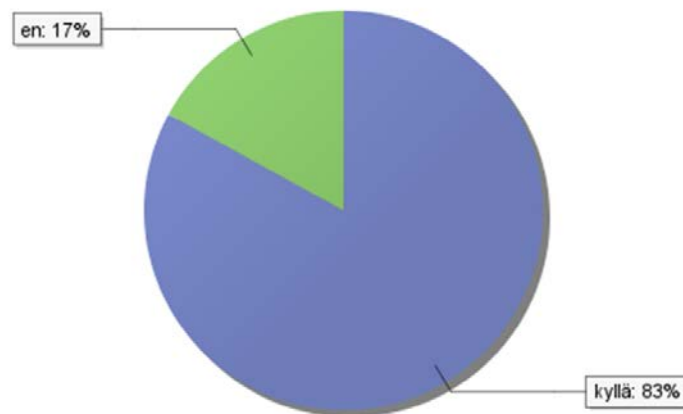
Päädymme pyytämään vastauksia vain yllä oleviin kahteen kysymykseen (kuva 4), sillä niihin kiteytyy melkein koko opinnäytetyöni toiminnallinen osuus. Sanasto-oppaani tulee koostumaan etupäässä juuri Elviksessä olevien liitedokumenttien sisällöstä. Toinen, hyvin usein sisällön ymmärtämisessä ongelmia aiheuttava asia on venäläisten omat, maan sisäiset passit, joihin on merkitty asuinpaikka, asuinalue ja osoite, johon heidät on rekisteröity. Juuri pysyvä ja väliaikainen rekisteröinti tuottavat eniten miettimisen aihetta ja se, kuuluuko hakija vielä viisumin myöntämisalueen sisäpuolelle.

Kysymysten selvittyä sain lähettää linkin kyselyyn kaikille viisumivirkailijoille sähköpostin kautta. En antanut vastaamiselle aikarajaa, vaan siihen sai vastata tai jättää vastaamatta milloin tahansa. Ymmärsin, että juuri aikarajan puutteen takia moni saattaisi jättää vastaamatta kysymyksiini, mutta toisaalta tiesin, että vastaukset tulevat olemaan melko samankaltaiset jokaisella vastaajalla, joten en vaatinut ehdotonta vastaamispakkoa. Odotin noin viikon, jonka jälkeen kävimme saamani vastaukset läpi yhdessä työnantajani kanssa. Viisumipalvelukeskuksessa kyselyn laatimisaikana työ-

kenteli 73 ihmistä ja kyselyyni vastasi 47 ihmistä. 36 % jätti vastaamatta ja vastausprosentti oli 64.

5.2 Tulokset

Kuten aiemmin jo mainitsin, kyselyn tulokset olivat varsin ennalta arvattavat. Liitteistä vaikeimmat ovat työntekijöiden mielestä oikeuden päätökseen liittyvät liitteet, kuten esimerkiksi päätös yksinhuoltajuudesta, huoltajuuden menettämisestä tai saamisesta, sekä vanhempien matkustussuostumuksiin liittyvät dokumentit. Nämä toistuivat melkein jokaisessa vastauksessa. Viisi viisumivirkailijaa kertoi ymmärtävänsä kaiken. Sain myös vastauksia, jossa mainittiin esimerkiksi käsinkirjoitetut dokumentit, ukrainan tai valko-venäjän kielellä olevat liitteet ja kiinteistönomistajuuteen liittyvät asiakirjat, mutta niitä en voi suomentaa, sillä on hyvin vaikeaa arvata, mitä kukin hakija päättää hakemukseensa liittää. Näitä dokumentteja tulee toisaalta harvemmin.

Kuva 5. Rekisterimerkintöjen ymmärtäminen

Kuvan 5 mukaan viisumivirkailijoista 83 % vastasi ymmärtävänsä sisäpassin rekisterimerkinnät riittävän hyvin. 17 % vastauksista oli kieltäviä, eli joitakin asioita sisäpassissa ei täysin ymmärretä. Yleisin selitys kieltävään vastaukseen oli koulutuksen puute kyseiseen asiaan ja ero kaupungin alueen ja kaupunginosan välillä. Myös tuorein kotiosoite on välillä hankala erottaa, sillä merkinnät ovat usein käsinkirjoitettuja.

6 SUOMI-VENÄJÄ-SUOMI SANASTO-OPAS

6.1 Oppaan kirjoittaminen

Kirjoittamisympäristö, tekstien julkaisukanavat ja moni muu kirjoittamiseen liittyvä asia ovat runsaassa kymmenessä vuodessa muuttuneet. Yksi tärkeimmistä muutoksista on kirjoittamisen ja asioimisen siirtyminen yhä enemmän verkkoon. Verkossa voidaan myös valmistella asiointia, esimerkiksi tutustua sääntöihin ja ohjeisiin siitä, miten jokin asia hoidetaan viranomaisen tai yrityksen kanssa (Kankaanpää & Piehl 2011, 17). Tämän kaltaista opasta myös minä teen.

Kirjoittamisessa on monta vaihetta ja kirjoittaja voi kirjoittaessaan käydä läpi esimerkiksi seuraavia vaiheita:

Kuva 6. Kirjoittamisprosessi (Kankaanpää & Piehl 2011, 29)

Kirjoittamisprosessit eivät suinkaan aina etene vaihe vaiheelta luettelon mukaisessa järjestyksessä. Vaiheet eivät aina kirjoittaessa erotu toisistaan, vaan jotkin niistä tapahtuvat kirjoittajan mielessä tiedostamattomasti. Vaiheet voivat myös toistua prosessin aikana. Kaikissa kirjoitusprosesseissa ei myöskään käydä läpi joka vaihetta. Varsinkin työelämän teksteille on olemassa malleja, joten tekstin muoto ja sisältö ovat ehkä jo valmiiksi päätettyjä tai aiemmin samantapaisten tekstien yhteydessä mietittyjä. (Kankaanpää & Piehl 2011, 29–30.)

Tekstin suunnittelu ja kirjoittaminen on helpompaa, kun kirjoittaja on selvittänyt itselleen, mitä tekstin pitää saada lukijassaan aikaan. Tietoinen pyrkimys tavoitteeseen tehostaa kirjoittamisprosessia. Esimerkiksi viraston toimintakertomusta suunniteltaessa on hyvä pohtia, mikä sen tehtävä on: onko se kuvaus kaikesta siitä toiminnasta, jota virastossa on kertomusvuonna pidetty tärkeänä, vai onko se selvitys siitä, kuinka kertomusvuodeksi asetetut tavoitteet ovat onnistuneet. (Kankaanpää & Piehl 2011, 57.)

Kaikkien tekstien tavoitteena on siis saada jotain tapahtumaan vastaanottajassa. Karkeasti nämä vaikutukset voi jakaa kolmeen ryhmään: teksti antaa vastaanottajalle tietoa, teksti vaikuttaa vastaanottajan mielipiteisiin tai tunteisiin ja teksti panee vastaanottajan toimimaan kirjoittajan haluamalla tavalla. (Kankaanpää & Piehl 2011, 57.)

Ammattisanasto-oppaani tavoitteena on nimenomaan antaa vastaanottajalle tietoa.

Lehdessä, internetissä, intranetissä tai muussa yleisessä paikassa julkaistavat tiedottamaan tai vaikuttamaan pyrkivät tekstit puhuttelevat suurta ryhmää samalla kertaa. Ne eivät pyrikään olemaan henkilökohtaisia. Siksi niitä laadittaessa ei tarvitse kiinnittää yhtä paljon huomiota kohteliaisuuteen, vaan selkeä esitystapa ja sopiva asia riittävät (Kankaanpää & Piehl 2011, 73). Ammattisanasto-oppaani julkaistaan viisumipalvelukeskuksen omilla intranetsivuilla, jossa se olisi nähtävillä kaikille.

On hyvä osata arvioida oppaan tietomäärää, sillä helposti tekstiä saattaa syntyä liikaa tai vastaavasti kirjoittaja saattaa jättää tärkeitäkin asioita pois, jolloin lukijan suunnattu tieto saattaa jäädä puutteelliseksi. Seuraavat asiat on hyvä muistaa tietomäärää arvioitaessa, varsinkin, jos tekstissä on liian vähän tietoa: tekstissä pitää olla kaikki asia, jota lukija tarvitsee ymmärtääkseen ja toimiakseen ja asia pitää ilmaista sellaisin käsittein, jotka lukija ymmärtää (Kankaanpää & Piehl 2011, 81).

Toisaalta liiasta tiedosta on tekstille monenlaista haittaa. Se voi estää lukijaa näkemästä, mikä tekstissä on tärkeää. Täytyy oppia karsimaan liika tieto. Tekstiin kertyy tarpeetonta tietoa, koska kirjoittaja esittää asioita, jotka

- koskevat häntä mutta ei lukijaa
- eivät ole lukijalle ajankohtaisia
- lukija jo tietää

Kirjoittaja saattaa huomaamattaan kirjoittaa tekstiä vain omasta näkökulmastaan. Silloin hän voi tekstissä kuvata tarpeettoman tarkasti jotain omaan toimintaansa kuuluvaa asiaa. Kirjoittaja voi myös sisällyttää tekstiin asioita, jotka saattavat jossain tilanteessa olla tarpeellisia, mutta eivät tarpeellisia nyt tai kaikille lukijoille. (Kankaanpää & Piehl 2011, 85.) Osaksi tämän takia laadin kyselyn, jotta pystyisin kartoittamaan suurimmat ongelmat ja samalla tasapuolisesti tarjoamaan niihin vastaukset.

6.2 Oppaan sisältö

Ammattisanasto-oppaaseeni tulee kahdeksan eri osiota. Jaan ne ensin yksittäisiin sanoihin tai lauseisiin, jonka jälkeen suomennan yleisiä ja tärkeitä asioita, joita tarvitaan viisumikäsittelyssä. En suomentanut kokonaisia tekstejä tai asiakirjoja, sillä viisumivirkailijan työssä tärkeintä on oppia poimimaan tärkeimmät kohdat jokaisen hakijan antamista liitteistä.

Lapsiin liittyvät asiakirjat ovat ensimmäinen osio sanasto-oppaassani, sillä juuri niihin kohdistuu eniten kysymyksiä viisumivirkailijoiden keskuudessa. Erilaisten asiakirjojen löytämiseen sain apua Moskovassa työskentelevältä Olga Shkutralta, joka on pitkään työskennellyt lapsiin liittyvien lakiasioden parissa, ja joka antoi minulle hyödyllisen linkin virallisiin lomakkeisiin liittyen (Shkuta). On tärkeää tietää, kenen kanssa lapsi saa matkustaa ulkomaille. Ilman molempien tai jommankumman vanhemman suostumusta lapsi ei saa matkustaa. Todistukset ovat ammattisanasto-oppaassani toisena kohtana ja niistä olen koonnut vain murto-osan oppaaseeni. Hakijoiden asiakirjoja ei voi ennalta arvata, mutta yleisimmät kyllä pystyy. Syntymätodistus lapsen kohdalla ja avioliittotodistus ja avioerotodistus löytyvät melkein jokaisen hakijan kohdalla. Jos lapsen kohdalla syntymätodistuksessa ei ole jompaakumpaa vanhempaa tai suostumusta ei ole mahdollista saada, on pakollista ilmoittaa, että miksi näin on. Jos viisumin tulee hakijan puolesta hakemaan toinen henkilö, siitä on oltava valtakirja.

Sisäpassi on tärkeä liite etenkin ensimmäistä kertaa hakevalla. Venäläisillä on kansainvälisen passin lisäksi maan oma, sisäinen passi, josta käy ilmi asuinosoite, kaupunginosa ja kaupunki, johon hakija on rekisteröity. Pietarin alue on laaja, ja hakeumuksia vastaanotetaan eri puolilta konsulaatin toimialuetta. Sisäpasseissa saattaa myös löytyä aviosääty ja asevelvollisuuden leimat. Sanasto-oppaasta löytyy myös yleisiä sanoja, joita viisumivirkailijan on hyvä tietää ja arvioitua matkustuspäivät.

Viisumivirkailijoiden kuuluu soittaa hakijalle, jos hakijan anomuksessa on epäselvyyksiä. Viisumipalvelukeskuksessa on nimitettynä muutamia henkilöitä, joiden puoleen voi kääntyä, jos ei itse halua soittaa. Kokosin ammattisanasto-oppaaseeni muutamia yleisimpiä puhelinfraaseja, jotta soittaminen olisi helpompaa myös kokemattomammalle viisumivirkailijalle. Jokainen puhelinsoitto on tietysti erilainen, mutta tietyt kysymykset on aina kysyttävä etenkin puhelun alussa. Joskus hakemus saattaa olla sen verran hankala, että myös lisäkysymyksiä täytyy esittää. Hieman vaativammat kysymykset olen kirjoittanut puhelinfraasien loppuun.

Konsulaattien toimialueet ja passin myöntäjät ovat nekin hyödyllistä tietoa viisumivirkailijoille. Passin myöntöpaikkoja, kuten erilaisia passejakin on monta, joten on hyvä tietää, mikä se myöntöpaikka hakijan passissa oikein onkaan. En lähtenyt suomentamaan kaupungin sisäisiä myöntöpaikkoja, sillä niitä on monta kymmentä ja katsoimme, että niiden tietäminen ei ole niin tärkeää kuin yleiset myöntöpaikat.

Viimeinen osio sanasto-oppaassani on nimet ja niistä olen esittänyt esimerkkejä taulukkomuodossa. Entisen Neuvostoliiton maita on monta ja vaikka henkilöiden sukunimellä ei ole mitään merkitystä viisumin myöntämisen kannalta, niin on kuitenkin hyvä oppia erottamaan, keiden nimet saattavat viitata esimerkiksi valkovenäläisyyteen ja mitkä Kaukasian alueen maihin. Taulukoihin olen koonnut yleisimmät sukunimien päätteet ja esittänyt niistä muutaman esimerkin. Esimerkit armenialaisista, georgialaisista, ukrainalaisista ja valkovenäläisistä nimistä olen kerännyt eri venäjänkielisiltä internetsivuilta, jotka olen maininnut lähdeluettelossa.

7 JOHTOPÄÄTELMÄT

Suomen ja Venäjän välisten kulttuurierojen tutkiminen antoi viitettä siitä, että syvälle juurtuneita kulttuuripiirteitä on hyvin vaikea lähteä muuttamaan. Käytin eroja tutkiesani sekä uutta, että vanhempaa kirjallisuutta ja molemmat olivat sisällöltään samankaltaisia huolimatta siitä, että joidenkin kirjojen kohdalla julkaisuajankohdan ero oli vuosikymmen. Maailma modernisoituu, mutta kulttuurilliset seikat tulevat pysyvät pitkälti samanlaisina, vaikka ne maailman mukana väistämättä hieman muokkautuvatkin. Etenkin Venäjä on muuttunut modernisoitumisen myötä ja siitä on tullut enemmän länsimaalaisen kaltainen maa. On kuitenkin väärin sanoa, että Venäjän kokoinen maa tulee koskaan muuttumaan merkittävästi, sillä maassa vallitsee täysin omat normit. Yhtä maailman suurinta johtajamaata on vaikea lähteä muuttamaan.

Venäjältä on tullut Suomelle yksi tärkeimmistä liikekumppaneista ja uskon, että sellaisena se myös pysyy huolimatta taloudellisista tai poliittisista kriiseistä. Mielestäni suomalaisten on tärkeä tietää ja ymmärtää venäjän kulttuuria, olemmehan sen kanssa tekemisissä joka päivä. Oli kyse sitten kymenlaaksolaisesta urheilukaupasta, jossa etenkin talvisin käy paljon venäläisiä asiakkaita, tai suuresta kansainvälisestä yrityksestä kuten Neste Oilista, jolla on liiketoimintaa myös Venäjällä, kaikkien yrittäjien ja työntekijöiden kuuluisi omata kyseisen maan kulttuurituntemusta.

Toinen tärkeä seikka, joka vaikuttaa vahvasti Suomen talouteen, on turismi ja sen myötä venäläisten matkailu maassamme. On mahdotonta sanoa, miten venäläisten matkustusinnostus Suomeen kehittyy, kasvaako se kuten tällä hetkellä näyttää vai tulevatko erinäiset asiat vaikuttamaan sen laskuun. Joka tapauksessa on tärkeää takoa, kun rauta on kuumaa ja tarjota venäläisille parasta palvelua esimerkiksi kielellisesti.

Opinnäytetyöni oli pintaraapaisu Suomen ja Venäjän välisiin kulttuurieroihin. Syvempää tutkimusta olisi voinut tehdä monesta eri kertomastani kulttuurierosta, mutta koin, että yleinen katsaus kulttuurieroihin on tällä hetkellä ajankohtaisempi. Aiheeni oli toisaalta vaarallinen, sillä se ei välttämättä tuonut mitään uutta tietoa eikä tulevaisuudessakaan välttämättä tuomaan. Tietenkin esimerkiksi kymmenen vuoden päästä voi tehdä samanlaisen tutkimuksen ja katsoa silloin, ovatko kulttuurierot päässeet radikaalisti muuttumaan.

Toimeksiantaja tulee laittamaan sanasto-oppaani omille intranet-sivuilleen, eli onnistuin tekemään sellaisen tuotoksen, jota toimeksiantaja haluaa hyödyntää omassa organisaatiossaan. Tämän tavoitteen suhteen onnistuin täysin. Olen myös lupautunut päivittämään kyseistä opasta sitä mukaa, kun uusia lisättäviä asioita ilmenee. Kaikessa kokonaisuudessaan sanasto-opas jäi suppeaksi sisällöltään, mutta yhteisymmärryksessä toimeksiantajan kanssa päädyimme siihen tulokseen, että siihen ei mitään muita osa-alueita tekohetkellä olisi voinut liittääkään.

Kysely viisumivirkailijoille onnistui hyvin. Mielestäni otanta oli juuri sopivan kokoinen, mikä mahdollisti suhteellisen luotettavien tuloksien saamisen. Toisaalta otannalla ei ollut tässä tutkimuksessa suurta merkitystä, sillä tiesin vastausten olevan samankaltaisia. Kyselyn laatiminen vain muutti todeksi sen, mitä toimeksiantaja epäilikin. Tulevaisuudessa olisi hyvä idea laatia uusi kysely esimerkiksi sanasto-oppaan hyödylli-

syydestä. Samalla voisi kysellä, mitä sanasto-oppaasta jäi puuttumaan ja mitä siihen voi tulevaisuudessa mahdollisesti lisätä.

Kouvolan viisumipalvelukeskus voi hyödyntää opasta tulevaisuudessa myös esimerkiksi Pietarissa tai Moskovassa. Sitä hieman muokkaamalla tai lisäämällä siihen uusia asioita, sitä voi hyödyntää oikeastaan jokaisessa konsulaatissa, jossa käsitellään viisumipalvelukeskukseen tulevia hakemuksia lukuun ottamatta Kiovan hakemuksia. Vastaavasti venäläiset viisumioijat voisivat hyödyntää opasta suomen kielen kääntämisessä.

8 ITSEARVIOINTI

Kaiken kaikkiaan voin sanoa olevani tyytyväinen sekä työpanokseeni että opinnäytetyön lopputulokseen. Osasin rajata opinnäytetyön alueet niin, etten missään vaiheessa kokenut niitä olevan liikaa, mikä olisi voinut aiheuttaa liian laajan tai sekavan lopputuotoksen. Aloitin kirjoitusprosessin syyskuussa, joka olikin ainut kuukausi, jolloin minulla oli aikaa keskittyä täysin kirjoittamiseen. Välillä usko meinasi hiipua, sillä työpäivän päätteeksi ei millään tahtonut löytyä halua eikä voimia kirjoittaa. Loppujen lopuksi sain opinnäytetyön valmiiksi hyvissä ajoin, eikä minulle tullut missään vaiheessa kiire.

Opinnäytetyön kirjoittamisprosessin aikana virkasuhteeni vakinaistettiin. Se, että pysyin työstä toiminnallista osuutta työpaikallani auttoi huomattavasti. Olen tyytyväinen ja ylpeä siitä, että onnistuin opiskelun ja töiden ohella suoriutumaan omasta mielestäni kunniakkaasti opinnäytetyön vaatimasta urakasta itsenäisesti ja ylimääräistä apua tarvitsematta.

Kulttuurierojen peilaaminen omaan elämään osoittautui yllättävän vaikeaksi. Koin sen epämurkavaksi, sillä halusin samaan aikaan saada tiettyä syvyyttä opinnäytetöihöni paljastamatta kuitenkaan liikaa omasta elämästäni. Siinä mielessä koin hieman epäonnistuneeni tavoitteessani. Se, minkä alun perin ajattelin epäonnistuvan tai ainakin onnistuvan huonommin, oli nimenomaan oman elämän peilaaminen kulttuurieroihin. Yllätyin kuitenkin siitä, että opin molemmista kulttuureista jotakin uutta ja sain selityksiä sille, miksi saatan käyttäytyä jossakin tilanteessa noin ja toisessa tilanteessa näin. Nyt olen joitakin tietoja rikkaampi.

Myöskään kulttuurierojen peilaaminen viisumipalvelukeskukseen ei onnistunut niin hyvin kuin ajattelin, mutta toisaalta se on ymmärrettävää. Jos viisumipalvelukeskuksessa työskentelisi pelkkien suomalaisten lisäksi myös venäläisiä, se osa opinnäytetyöstäni olisi saattanut olla sisällöltään hieman erilainen. Nyt se jäi sisällöltään hajanaiseksi, vaikka alun perin ajattelin pystyväni yhdistämään molemmat osa-alueet sujuvasti yhteen. Kaikkiin kulttuurieroihin viisumipalvelukeskuksen toimintaa ei olisi pystynytään yhdistämään.

Toivon, ettei opinnäytetyöstäni välity kuvaa, että vähättelisin tai suhtautuisin negatiivisesti joihinkin asioihin jommastakummasta kulttuurista. Arvostan luonnollisesti molempia kulttuureja. Joitakin asioita toisesta kulttuurista enemmän, toisesta vähemmän, mutta molemmat kulkevat rinta rinnan omassa elämässäni ja ovat minulle yhtä tärkeitä.

LÄHTEET

Airaksinen, T. & Vilkka, H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Buuri, H. & Ratschinsky, L. 2000. Suomen ja Venäjän väliset kulttuurierot ja niiden vaikutus liike-elämään. 2. uudistettu painos. Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulu.

Dynel, M. 2011. The pragmatics of humour across discourse domains. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. Saatavissa:

<http://www.kyamk.fi/Kyamk/Organisaatio/Palveluyksik%C3%B6t/Kirjasto-%20ja%20oppimisteknologiapalvelut/>, Ebrary [viitattu 1.3.2014].

Frecka, A. 2013. Telling an anecdote, or how to make Russians laugh out loud. The Moscow Times. Saatavissa:

<http://www.themoscowtimes.com/blogs/483578/post/telling-an-anecdote-or-how-to-make-russians-laugh-out-loud/489837.html> [viitattu 2.3.2014].

Georgialaiset sukunimet. 2014. Saatavissa: <http://www.vsefamili.ru/vsefamili-gruzinfam.html> [viitattu 12.3.2014].

Haapaniemi, M., Moijanen, M. & Muradjan, K. 2003. Tak ili kak? Venäläistä tapakulttuuria suomalaisille. 1. painos. Helsinki: Suomalais-venäläinen kauppakamariyhdistys ry.

Halinoja, R., Malmberg, R. & Salo-Lee, L. 1998. Me ja muut: Kulttuurien välinen viestintä. 2. painos. Helsinki: Yle-opetuspalvelut.

Hautanen, J. Kojo, J., Lankinen, A. & Lenkkeri, S. 2013. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun ja Kouvolan viisumipalvelukeskuksen mahdolliset yhteistyömuodot. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Jänis, M. 2010. Venäjästä suomeksi ja suomesta venäjäksi. Aleksanteri Series 4/2010. Helsinki: Aleksanteri-instituutti.

Kallonen, K. & Ketola, K. 1996. Voihan Venäjä! Kauppaa ja kulttuuria. Helsinki: Oy Edita Ab.

Kankaanpää, S. & Piehl, A. 2011. Tekstintekijän käsikirja. Helsinki: Suomen Yrityskirjat Oy.

Karlsson, F. 2009. Yleinen kielitiede. 4. uudistettu painos. Helsinki: Gaudeamus Yliopistopaino.

Kauhanen, E. 2002. Lännen sankari on idän luuseri. Tiede 5/2002. Saatavissa: http://www.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/lannen_sankari_on_idan_luuseri [viitattu 15.2.2014].

Kinnunen, H. & Remahl, J. 2014. Uutenavuotena suomalainen lupaa, venäläinen toivoo. Yle. Saatavissa: http://yle.fi/uutiset/uutenavuotena_suomalainen_lupaa_venalainen_toivoo/7007145 [viitattu 9.3.2014].

Kukkonen, P. 1996. Kielet tutuiksi: kommunikaatiosta, kielestä ja kulttuurista. Helsinki: Oy Edita Ab.

Liukkonen, L. 2013. Venäläiset tulevat! Mitä me heistä luulemme ja tiedämme. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala.

Mole, J. 2004. Maassa maan tavalla. Opas globaalin Euroopan yritys- ja neuvottelukulttuureihin. Helsinki: Tietosanoma.

Poutanen, P. & Salminen, K. 1998. Kulttuurikompassi. 1.-2. painos. Helsinki: Oy Edita Ab.

Seppänen, E. 2010. Venäjä - Vanha tuttu, mutta niin vieras. Suomen naapurikuvan todet, luulot ja harhat. Tammi: Helsinki.

Seppänen, E. 2012. Venäjä - Myynteille kyytiä! Helsinki: Helsinki-kirjat Oy.

Shkuta, O. Sähköposti. 5.3.2014.

Suomi-Venäjä-Seura. 2014. Saatavissa: <http://www.venajaseura.com/venaja-tieto/tapakulttuuri/venajan-juhlapaivat> [viitattu 16.3.2014].

Ukrainalaiset ja armenialaiset sukunimet. 2014. Saatavissa: <http://tvoya-familiya.ru/index.php/vse-o-familiyakh> [viitattu 12.3.2014].

Ulkoministeriö. 2014. Saatavissa:

<http://www.formin.fi/Public/default.aspx?nodeid=15130&contentlan=1&culture=fi-FI> [viitattu 12.1.2014].

Valkovenäläiset sukunimet. 2014. Saatavissa: <http://kutok.cz/?p=125> [viitattu 12.3.2014.].

Venäjän liiketoiminnan perusopas. 2009. Helsinki: Suomalais-Venäläinen kauppakamari.

Vihavainen, T. 2008. Opas venäläisyyteen. 2. painos. Helsinki: Otava.

Viralliset lomakkeet. 2014. Гарант. Saatavissa: <http://base.garant.ru/179628/> [viitattu 12.3.2014].

Webropol. 2013. Miksi Webropol. Saatavissa: <http://www.webropol.fi/miksi-webropol-2/> [viitattu 24.11.2013].

Sanasto-opas

Sisällysluettelo

Lapset	2
Suostumukset	2
Todistukset	2
Sisäpassi ja matkustuspäivä	3
Pysyvä rekisteröinti	3
Väliaikainen rekisteröinti	3
Matkustuspäivä	3
Yleistä	4
Puhelinfraasit	4
Konsulaattien toimialueet	5
Pietarin pääkonsulaatti	5
Petroskoin konsulaatti	5
Nimet	6
Ukrainalaiset	6
Valkovenäläiset	6
Georgialaiset	6
Kaukasialaiset nimet (Armenia & Azerbaidjan)	7
Passin myöntäjät	7

Lapset

Suostumukset

äidin tai isän kanssa =	в сопровождении матери / отца
kenen tahansa seuraavista henkilöistä =	с любым из следующих лиц
saattajan kanssa (naispuolinen henkilö) =	с сопровождающей
saattajan kanssa (miespuolinen henkilö) =	с сопровождающим

Todistukset

todistus adoptiosta =	свидетельство об установлении отцовства / материнства
syntymätodistus =	свидетельство о рождении
kuolintodistus =	свидетельство о смерти
avioliittotodistus =	свидетельство о заключении брака
avioerotodistus =	свидетельство о расторжении брака
Isän tai äidin olinpaikasta ei tietoa =	место нахождения отца / матери неизвестно
nimenmuutostodistus =	свидетельство о перемене имени
todistus huoltajuuden menettämisestä =	свидетельство об утрате родственной связи
invaliditodistus =	справка об инвалидности
valtakirja viisumin luovuttamisesta =	доверенность для сдачи и получения паспортно-визовых документов

Sisäpassi ja matkustuspäivä

Pysyvä rekisteröinti

Rekisteröity jhkin = _____ зарегистрирован (поставлен на регистрационный учёт)

poistettu rekisteriluettelosta = _____ снят с регистрационного учета

Väliaikainen rekisteröinti

väliaikaisesti rekisteröity jhkin osoitteeseen = _____

он (она) зарегистрирован (а) по месту пребывания по адресу _____

ajalle = _____

на срок с _____ по _____

aviosääty = _____ семейное положение

asevelvollisuus = _____ воинская обязанность

Matkustuspäivä

arvioitu matkustuspäivä = _____ предполагаемая дата въезда в _____

arvioitu poismatkustamispäivä = _____ предполагаемая дата въезда из _____

Yleistä

Opiskelijakortti = студентическая карта

Opiskelutodistus = справка от учебного учреждения

Työnantajan liite = справка от работодателя

Oleskelulupa = разрешение на временное жительство

Puhelinfraasit

Teille soitetaan Suomen pääkonsulaatista =

Вас беспокоит генерального консульство Финляндии

Asia koskee viisumihakemustanne =

Дело касается Вашего заявления на финскую визу

Mikä oli matkanne tarkoitus?

С чем была связана Ваша поездка в _____?

Miten olette käyttäneet edellistä viisumia?

Как Вы использовали Вашу предыдущую визу?

Oliko matkan tarkoitus turismi vai työmatka? Onko Teillä sukulaisia_____?

Была ли целью Вашей поездки туризм или командировка? Есть ли у Вас родственники в _____?

Oletteko maksaneet tullimaksun / sakon?

Вы уже оплатили таможенный сбор / штраф за _____?

Miksi haette (aiotte hakea) viisumia, jos teillä on oleskelulupa vireillä?

Почему Вы подали (подаёте) заявление на финскую визу, если ваша заявление на разрешение на временное жительство находится в стадии решения?

Voitteko toimittaa asiakirjat kiinteistönomistajuudesta / luvan kansainvälisiin kuljetuksiin / todistukset _____?

Вы можете доставить документы о владении недвижимости / разрешение на международные перевозки / свидетельства о _____?

Konsulaattien toimialueet**Pietarin pääkonsulaatti****Luoteis-Venäjän hallinnollinen alue =**

Северо Западный административный район России

Komi =	Коми
Murmansk =	Мурманск
Pihkova =	Псков
Novgorod =	Новгород
Vologda =	Вологда
Arkangeli =	Архангельск
Nenetsian autonominen alue =	Ненецкий автономный округ

Petroskoin konsulaatti

Karjalan Tasavalta	Республика Карелия
--------------------	--------------------

Nimet

Ukrainalaiset

Tyypilliset sukunimen päätteet

-ейк-	Батейко, Пилипейко
-очк-	Толочко, Марочко
-ар	Токар, Кобзар
-ак-	Чумак, Спивак
-ец-	Коломоец, Таранец
-ба-	Шкраба, Дзюба

Valkovenäläiset

Tyypilliset sukunimen päätteet

-ин-	Земянин, Полянин
-ович/евич-	Павлович, Ивашкевич
-ич-	Кузьминич, Бабинич
-иц-	Аксючиц, Камчиц
-ский /цкий-	Полянский, Синицкий
-ёнок / енок-	Кухарёнок, Крученок
-еня-	Руденя, Кравченя
-ук-	Дмитрук, Семенчук
-ец-	Ярец, Малец

Georgialaiset

Tyypilliset sukunimen päätteet

-швили-	Давиташвили, Матиашвили
-дзе-	Николадзе, Тамаридзе
-ури-	Циклаури
-ти-	Дзимити, Осети

Kaukasialaiset nimet (Armenia & Azerbaijan)

<u>Тыпичные окончания имени</u>	
-ян-	Карташян, Воскерчян
-янц-	Магарянц, Миракянц
-ов-	Абдурахманов, Сулейманов
-ев-	Хасиев, Мустафиев

Passin myöntäjät**FMS = ФМС**

Федеральная миграционная служба

Venäjän maahanmuuttovirasto

UFMS = УФМС

Управление Федеральной миграционной службы

Venäjän sisäministeriö (alueelliset passinmyöntäjät)

UVD = УВД

Управление внутренних дел

Sisäministeriö

(Karjalassa myönnettyjen passien myöntöpaikka)

GOVD = ГОВД

Городской отдел внутренних дел

Sisäministeriön alueellinen osasto

(Karjalassa myönnettyjen passien myöntöpaikka)